

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
FILOSOFIJOS IR ISTORIJOS KATEDRA**

Marina Ostapenko

**KITATAUČIŲ VAIZDINYS LIETUVOS REGIONINĖJE SPAUDOJE
(DIENRAŠČIUOSE „ŠIAULIŲ KRAŠTAS“ IR „KLAIPĖDA“)**

**FOREIGNERS PORTRAIT IR LITHAUNIAN REGIONAL PRESS (DAILY
PAPERS „ŠIAULIŲ KRAŠTAS“ AND „KLAIPĖDA“)**

Magistro darbas

Darbo vadovas:
prof. dr. Skirmantas Valentas

Šiauliai, 2007

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
I. ĮVADAS.....	5
1. 1. Tyrimo aktualumas šių dienų visuomenei ir mokslui.....	5
1. 2. Probleminiai tyrimo klausimai.....	6
1. 3. Tyrimo objektas.....	6
1. 4. Tyrimo hipotezė.....	6
1. 5. Tyrimo tikslas.....	6
1. 6. Tyrimo uždaviniai.....	6
1. 7. Tyrimo metodai.....	7
1. 8. Tyrimo imtis.....	7
1. 9. Praktinė tyrimo svarba.....	7
II. KITATAUČIŲ VAIZDINYS: TEORINĖ APŽVALGA.....	8
2. 1. Kitataučių atsiradimas Lietuvoje: istorinės žinios.....	8
2. 2. Kitataučio sąvoka: „svetimas“ kitatautis, kitataučių stereotipai.....	11
2. 3. Problemos, iškylančios šiuolaikinėje visuomenėje dėl kitataučių. Etninio nepakantumo ir ksenofobijos apraiškos Lietuvoje.....	14
III. KITATAUČIŲ SAMPRATA IR RAIŠKA SPAUDOJE.....	20
3. 1. Kitataučių statuso samprata.....	20
3. 2. Spaudos vaidmuo, skleidžiant kitataučių vaizdinį.....	23
3. 3. Tarpkultūrinė kompetencija, būtina straipsnių apie kitataučius autoriams.....	26
IV. KITATAUČIŲ VAIZDINIO SPAUDOJE TYRIMAS IR JO REZULTATAI...31	31
4. 1. Kokybinė turinio (content) analizė, kaip žiniasklaidos studijų metodas...31	31
4. 2. Turinio (content) analizės procedūros.....	33
4. 3. Objektyvumo užtikrinimas.....	34
4. 4. Tyrimo imties charakteristika.....	35
4. 5. Kitataučių vaizdinio subkategorijos, jų charakteristikos ir dažniai.....	36
4. 6. Kitataučių vaizdinio kategorijos ir dažniai.....	57
FAKTINĖS IŠVADOS.....	59
APIBENDRINIMAS.....	61
LITERATŪRA, ŠALTINIAI.....	62
PRIEDAS 1 (analizuoti straipsniai).....	atskiras aplankalas

SANTRAUKA

Šiame magistro darbe aptariamas kitataučių vaizdinys Lietuvos masinėse informavimo priemonėse (spaudoje). Spaudos tyrimas paremtas 82 straipsnių, kuriuose kalbama apie kitataučius, analize, jie spausdinti 2004, 2005 metų sausį regioninėse Lietuvos dienraščiuose „Klaipėda“ ir „Šiaulių kraštas“.

Tyrime taikyta hermeneutinė, kokybinė ir kiekybinė turinio (content) analizė, paremta pagrįstosios teorijos (*grounded theory*) atvirojo kodavimo procedūromis.

Tiriamuoju laikotarpiu abiejuose dienraščiuose pasirodydavo po vieną ar net kelis straipsnius apie kitataučius per dieną. Tai reiškia, kad tiriamuoju laikotarpiu kitataučių tema žiniasklaidoje (regioniniuose laikraščiuose) yra nuolatinė. „Šiaulių krašte“ straipsnių apie kitataučius daugiau nei trečdaliu daugiau nei „Klaipėdoje“. Lyginant 2004 ir 2005 metų sausio mėnesio straipsnius, pastebėta jų daugėjimo tendencija vėlesniais metais.

Kitataučių temoms aprašyti dažniausiai naudojami vidutinio dydžio (0,5-1 puslapio) straipsniai. Didžioji dauguma straipsnių apie kitataučius yra iliustruota 1 ir daugiau nuotraukų. Ir „Šiaulių krašto“, ir „Klaipėdos“ dienraščių 1-ajame puslapyje buvo išspausdinti 22 straipsniai apie kitataučius.

Kitataučiai „Klaipėdoje“ ir „Šiaulių krašte“ daugiausiai pristatomi, kalbant apie jų gyvenamąsias vietas (nuo valstybės iki namų erdvės), žmogiškuosius faktorius (tokius kaip charakterio bruožai, išorė), jų socialinius ryšius – vyro ir moters santykius, santykius šeimoje, vestuvių ypatybes.

Aptiktos ir neigiamo požiūrio į užsieniečius apraiškos, tačiau jų kategorija yra keletą kartų mažesnė nei kitos.

Nustatytas kitataučių vaizdinio Lietuvos žiniasklaidoje (laikraščiuose) daugiamatiškumas. Apibendrinant gautas kitataučių vaizdinio Lietuvos žiniasklaidoje struktūros dimensijas, galima teigti, kad, užsienietis yra įdomus, kaip iš kitos gyvenamosios erdvės atvykęs, kitaip atrodantis ir kitokį charakterį turintis žmogus, palaikantis kitokius nei įprasta socialinius ryšius, tuo pat metu jis yra ir nusikalstantis, turintis kitokių neigiamų bruožų objektas.

SUMMARY

In this master degree paper we discuss about foreigners portrait in Lithuanian mass media (newspapers). The research of the mass media discourse of foreigners was based on 82 articles about people from other countries (not Lithuanians), which were found in period 2004, 2005 January, and were taken from two daily newspapers – two big regional newspapers – „Klaipėda“ and „Šiaulių kraštas“.

In this research combined approaches of hermeneutic, qualitative and quantitative content analysis, based on procedures of open and axial coding of grounded theory was used.

In two Lithuanian periodic newspapers (2004, 2005 January) was published 1 article or more than 1 article about foreigners in a day, it means that foreigners theme in Lithuanian mass media is steady. Also was found, that regional daily newspaper of Šiauliai gives attention to foreigners' theme third more than regional daily newspaper of Klaipėda. Tendency of articles number increasing in period 2004, 2005 January was noticed.

Size of the biggest part of articles was 0,5-1 pages, most of articles was illustrating article (had 1 or more photos), and 22 articles were on the first newspapers' page.

The biggest part of articles headings and subheadings talk about foreigners' places to live (from country till home spread), their characters, how do they look like, their connections in families, connections between man and woman, wedding ceremonies.

Foreigners in two Lithuanian daily newspapers mostly are presented in negative point of view too. Some authors or articles talk about foreigners, as they are criminals, but this category is lesser than some big categories.

Research identified the ambivalence and multidimensionality of foreigners in Lithuanian mass media (daily newspapers): in one hand, person from other country is represented as a subject, who has other character, looks unusual, has some unknown connections with other persons, but on the other hand, he is an object, who can offend.

I. ĮVADAS

1. 1. Tyrimo aktualumas šių dienų visuomenei ir mokslui

Žmonės visais laikais domino artimieji ir tolimieji kaimynai – šalia jų ar kitose valstybėse gyvenantys kitų tautų atstovai. Jų kitoniškumas ir baugino, ir traukė, ir stebino. Taip buvo seniau, taip yra ir dabar. Ir šis susidomėjimas tebeauga.

2004 metų gegužės 1 dieną Lietuva įstojo į Europos Sąjungą (ES), į kurią susibūrusios šalys siekia kartu palaikyti taiką ir gerovę. Europoje gyvena daugybė skirtingų tautų, kalbančių skirtingomis kalbomis, besilaikančių skirtingų vertybių. Europos Sąjunga gina visų tautų vertybes, saugo jų išskirtinumą, skatina bendradarbiavimą.

Lietuvos narystė šioje sąjungoje turėjo įtakos šalies gyventojų susidomėjimui kitų Europos ir tolimesnių šalių gyventojais, jų kultūra, gyvenimo būdu, kasdienybe. Norint tai įrodyti tyrimui pasirinkti 2004 metų sausio – iki Lietuvos įstojimo į ES – ir 2005 metų sausio mėnesio – po įstojimo į ES – laikraščiai. Kitų Europos Sąjungos valstybių-narių ir kitų šalių gyventojai tapo dažnesni Lietuvos svečiai, įvairių tarpkultūrinių projektų dalyviai, pradėta kalbėti apie tarpkultūrinį ugdymą.

Nemažai kitataučių jau gyvena tarp mūsų, dėl to kyla problemos, kurios aktualios ne tik Lietuvai, su jomis susiduria visos pasaulio valstybės. Domintis kitataučiais, būtina atsikratyti išankstinių nuostatų, nuomonių, reikia suprasti jų vertybių sistemas, socialines ir kultūros normas. Žiniasklaida, šio tyrimo atveju – spauda, turėtų būti viena iš pagrindinių pagalbininkų minėtu klausimu. Būtent joje atsispindi nemažai stereotipinių kitataučių vaizdinių.

Spauda padeda pastebėti besikartojančius etninius stereotipus ir buitiniame, ir aukštesniuose – valdžios, mokslo lygmenyse. Nors jau padaryta nemažai, siekiant tautų suartėjimo, ugdant skirtingų kultūrų toleranciją viena kitai, tačiau ksenofobija, etnis nepakantumas vis dar egzistuoja.

Į kitatautį kasdienybėje žmonės vis dar žiūri kaip į svetimą ir šis jų požiūris, neabejotinai atsispindi spaudoje. Daugelis dalykų iš kitataučių gyvenimo dominuojančios tautos atstovui gali būti svetimi: tradicijos, tikėjimas, kalba, išorė, elgesys. Šie skirtumai iš karto patraukia akį, nes neabejotinai būna lyginami su įprastomis normomis.

Susisteminti regioninės spaudos duomenys padės aiškiau suvokti lietuvių ir kitataučių santykius ir leis suvokti lengvesnes kitataučių integracijos į Lietuvos visuomenę galimybes. Kitataučių vaizdinys, kaip ir vaizdiniai apskritai spaudoje dar mažai tyrinėti. Domintis šia tema pavyko atrasti paralelių nebent su kitataučių įvaizdžiu lietuvių

folklore, kuriuo domėjosi L. Anglickienė (2006), socialinį vaizdinį, tiesa, ne kitataučių, o neįgaliųjų savo magistro darbe tyrė Šiaulių universiteto magistrantas Marius Daugėla (2003). Mano tyrimas yra pirmasis kitataučių vaizdinio Lietuvos spaudoje tyrimas. Jo teoriniai apibendrinimai ir rezultatai pravers tarpdisciplininėms studijoms.

1. 2. Probleminiai tyrimo klausimai

Tyrimo problemą atspindi du esminiai klausimai:

1. Kokios kitataučių vaizdinio ypatybės ir kokia jų struktūra iškyla šių dienų regioninėje Lietuvos spaudoje?
2. Kokie spaudos demografiniai kintamieji (straipsnių autorių lytis, teksto apimtis, išspausdinimo metai ir kt.) turi įtakos kitataučių vaizdiniui?

1. 3. Tyrimo objektas

Tyrimo objektas – kitataučių vaizdinys Lietuvos regioninėje spaudoje (dienraščiuose „Klaipėda“ ir „Šiaulių kraštas“).

1. 4. Tyrimo hipotezė

Tyrimas atliekamas, darant prielaidą, kad kitataučių vaizdinys Lietuvos regioninėje spaudoje yra daugiамatis, t.y. jį sudaro gausybė sudėtinių dalių.

1. 5. Tyrimo tikslas

Ištirti kitataučių vaizdinį ir išskirti jo struktūras Lietuvos regioninėje spaudoje ir nustatyti, kokie demografiniai kintamieji turi įtakos šiam vaizdiniui.

1. 6. Tyrimo uždaviniai

1. Aptarti mokslinių tyrimų ir teorinius duomenis, nagrinėjančius kitataučių vaizdinį ir vaizdinius apskritai, aprašyti jų konstravimo mechanizmus bei vaizdinių raišką žiniasklaidoje, jos reikšmę.

2. Atrinkti 2004 metų sausio ir 2005 metų sausio straipsnius apie kitataučius Lietuvos regioninėje spaudoje (laikraščiuose „Klaipėda“ ir „Šiaulių kraštas“) bei turinio (content) analizės metodu nustatyti kitataučių vaizdinį ir jo struktūras.

1. 7. Tyrimo metodai

Hermeneutinė, kokybinė ir kiekybinė turinio (content) analizė, paremta pagrįstosios teorijos (*grounded theory*) atvirojo kodavimo procedūromis.

1. 8. Tyrimo imtis

2004 metų sausio ir 2005 metų sausio mėnesių straipsniai apie kitataučius dviejuose Lietuvos regioniniuose dienraščiuose – „Klaipėda“ ir „Šiaulių kraštas“.

1. 9. Praktinė tyrimo svarba

Atlikus kitataučių vaizdinio Lietuvos žiniasklaidoje tyrimą, bus sužinota, kokia yra kitataučių vaizdinio struktūra ir pats vaizdinys, išskylantis masinėse informacijos priemonėse (regioniniuose laikraščiuose) ir turintis didelės įtakos socialinei politikai pastarųjų asmenų atžvilgiu. Išaiškės, kokį kitataučių vaizdinį formuoja Lietuvos regioninė spauda. Bus atsakyta į klausimą: „Ar kitataučių vaizdinys Lietuvos regioninėje spaudoje gali turėti neigiamos įtakos kitataučių integracijai į visuomenę?“.

II. KITATAUČIO VAIZDINYS: TEORINĖ APŽVALGA

2. 1. Kitataučių atsiradimas Lietuvoje: istorinės žinios

Daugiau sužinoti apie kitataučius galima tyrinėjant senųjų laikų rašytinius šaltinius. Įvairūs autoriai (tiek lietuvių, tiek kitų kraštų), rašydami apie lietuvius ir jų valstybę, užsimena ir apie tarp jų arba šalia jų gyvenusius kitataučius. Nors dažniausiai tai nėra nuoseklios žinios, tačiau iš jų galima susidaryti bendrą vaizdą: suprasti, kokie kitų tautybių žmonės nuo seno buvo šalia lietuvių, kuo jie iš jų išsiskyrė – apranga, užsiėmimai, koks buvo lietuvių požiūris, santykiai su šiais kitataučiais.

Pirmosios užuominos apie kitataučius aptinkamos 1323 metų sausio 25 dienos Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laiške Liubeko, Zundo, Bremeno, Magdeburgo, Kelno ir kitų Europos miestų piliečiams: „[Mes kviečiame] vyskupus, kunigus, bet kokio ordino vienuolius [...] be to, kiekvienam geros valios žmogui atidarome [savo] kraštą, valdas ir [visą] karalystę. Riteriams, ginklanešiams, pirkliais, gydytojams, kalviams, račiams, kurpiams, kailiadirbiams, malūnininkams, krautuvinininkams ir [kitiems] bet kokiems amatininkams – šiems visiems išvardintiems [žmonėms] mes norime paskirti žemės pagal jo padėtį. Tie žemdirbiai, kurie norės atvykti, dešimt metų tedarba mūsų žemę be mokesčio. Pirkliai teatvyksta laisvai, be jokių rinkliavų ir muitų, visai be jokių kliūčių [...]“ („Tautinės mažumos Lietuvos respublikoje“, 1992, p. 5-6). Kaip rašoma „Lietuvos istorijoje“ (1989), Gediminas kreipėsi į Hanzos miestus, kviesdamas svetimtaučius amatininkus, pirklus, žemdirbius ir riterius atvykti į Lietuvą, visiems žadėjo savo globą ir paramą. „Lietuvos istorijoje“ (1989, p. 73) parodoma, kad savo kvietimu kitataučiams Gediminas ne tik bandė pakirsti Vakarų pasitikėjimą ordinu: „[...] jo turėta ir kitas tikslas, būtent pakelti Lietuvos kultūrą, Lietuvą *europėizuoti*. Atvykstantiems miestiečiams jis žadėjo duoti laisvųjų miestiečių teises, riterius žadėjo aprūpinti žeme ir t.t. Žodžiu, norėjo sudaryti ir Lietuvoje maždaug tokią pat socialinę santvarką, kokia buvo vakaruose“.

Toliau verčiant Lietuvos istorijos puslapius, neaplenksime ir Vytauto laikų, kuomet į Lietuvos kraštą buvo kviečiami visoje Europoje persekiojami žydai. Krašto ekonomikai buvo reikalingi pinigai, kurių trūkumu žydai nesiskundė, mainais jiems buvo suteikiamos didelės privilegijos, tokios kaip savivalda, galimybė laisvai išpažinti savo tikėjimą, gyvybių draudimas (už žydo nužudymą grėsė tokios pat bausmės kaip už bajoro nužudymą).

1592 metais pasirodžiusio Jono Radvano herojinio epo „Radviliada“, skirto Mikalojaus Radvilos Rudojo gyvenimui ir žygiams pašlovinti, herojus sako: „Dovanas

neš Europa bendražygė, didžių sužavėta pergalių, žmonės statys kolonas didingas iš vario, tau, ir garbė nukeliaus lig tavęs nepažįstančių žemių“ (Radvanas J., 1994, p. 41-42). Gal šiuos žodžius būtų galima interpretuoti kaip europietiško identiteto liudijimą XVI amžiaus Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK)? Europietiško identiteto viduramžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų sankirtoje istorikai iki šiol nėra specialiai nagrinėję. Ilgą laiką jų diskusijos telkėsi ties svarstymais, kurios kultūros įtaka daugiatautėje, įvairiatikybėje ir daugiakultūrėje LDK erdvėje buvo stipresnė: bizantiškos stačiatikiškos – rusiškos kilmės, ar lotyniškos katalikiškos – lenkiškos, vokiškos.

Tokie kunigaikščių raštai ir kūriniuose aprašyti pasisakymai suteikia tik padrikas žinias apie kitataučius. Pirmas rimtas bandymas jas susisteminti buvo 1615 metais, kuomet išleistas Mykolo Lietuvosio traktatas „Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius“. Tiesa, jo autorius daugiausia kritikavo savo tautos atstovus, lygindamas juos su kitas kultūras atstovaujančiais žmonėmis.

Vėliau parašytuose istoriniuose šaltiniuose daugiau kalbama ne apie pačius kitataučius, jų papročius, gyvenimo būdo, bet apie lietuvių požiūrį į kitų tautų atstovus. Pabrėžiamas neigiamas lietuvių požiūris į kitataučius, ypač akcentuojami vokiečiai. Neigiamo požiūrio būtent į šios tautybės atstovus šaknys siekia jau minėto kunigaikščio Vytauto laikus, kovas su kryžiuočiais. 1413 metais, susitikęs su kryžiuočių ordino maršalka Vytautas piktai kalbėjo: „[...] kryžiuočiai yra atėjūnai iš svetimų Vokietijos kraštų, kad jie užgrobė Prūsus, o dabar nori ir mus iš mūsų žemių išvaryti“ („Lietuvos istorija“, 1989, p. 141). 1799 metais Prūsijos karaliaus karo ir domėnų patarėjas C. H. Heilsbergas, rašydamas apie lietuvius taip pat užsimena apie jų santykius su vokiečiais: „[...] jis [lietuvius] yra santūrus su kitomis tautomis, ypač su vokiečiais, nes, bendraudamas su jais, neturi ko pasimokyti ir gali daug ko netekti. Šis santūrumas nėra jo temperamento savybė; ji nepasireiškia tarp vietinių žmonių, o tik santykiuose su svetimais ateiviais, ypač vokiečiais, kurie lenda į provinciją su naujovių projektais. [...] Jie [lietuviai] neveda kitataučių ir nekalba vokiškai, nors ir moka [...] kas yra pastebėjęs neigiamą vokiečių papročius ir kalbos įtaką tiems lietuviams, kurie gyvena prie sienos arba arti miestų, tas galėjo įsitikinti, kad lietuvis su savo kalba praranda ir tautybę“ („Kraštas ir žmonės: Lietuvos geografiniai ir etnografiniai aprašymai (XIV-XIX a.)“, 1983, p. 90-91). Žinoma, nereikėtų pamiršti ir to, kad kaip karaliaus pareigūnas C. H. Heilsbergas akivaizdžiai nepritarė germanizacinei politikai.

Žinių apie kitataučius Lietuvoje padaugėja po Pirmojo pasaulinio karo. Pradedama detaliau ir nuosekliau rašyti apie jų gyvenimo būdą, papročius, tradicijas, pasakojama jų istorija. Šie darbai buvo labai skirtingi, pradedant rimtomis akademinėmis

monografijomis, baigiant mokslo populiarinimo literatūra. Rašytiniuose šaltiniuose taip pat atspindimos įvairios nuomonės apie kitataučius: itin priešiškos, draugiškos ar net aukštinančios. Daugybė atsitikimų, kuriuose dalyvavo svetimtaučiai, tais laikais buvo aprašomi kaip tikri, mūsų dienomis jie priskiriami prie tautosakos kūrinių.

Tarpukario metais Lietuvoje valstybinėse ir nevalstybinėse bendrojo lavinimo mokyklose buvo mokomasi ne tik lietuvių, bet ir rusų, lenkų, žydų, vokiečių, latvių, baltarusių kalbomis, buvo leidžiama spauda įvairiomis kalbomis. Knygoje „Tautinės mažumos Lietuvos respublikoje“ (1992, p. 9) pateikiami tokie duomenys: „Prieškario metais lenkai sudarė apie 15% visų Lietuvos gyventojų, žydai – 8%, vokiečiai – 3,4%, rusai – 2,5%, o 1959 metais atitinkamai 8,5%, 0,9%, 0,4% ir 8,5%“. Taigi Lietuvoje po Antrojo pasaulinio karo daugianacionalinė krašto kultūra pakito, tarp tautų užgimė priešiškumas.

Prieš Lietuvai įstojant į ES kilo nemažai diskusijų dėl šios narystės privalumų ir trūkumų, kurios neretai peraugdavo į diskusiją apie tautinį identitetą. Dar palyginti neseniai lietuvių atgauta teisė puoselėti savo tautines vertybes yra ypač branginama. Kiekvienai tautai prarasti savo istoriją, tradicijas, religiją reikštų prarasti teisę egzistuoti. ES į šias vertybes nesikėsina. Priešingai, galimybė pažinti kitas tautas, jų kultūrą tik patvirtina įsitikinimą, kokios brangios yra mūsų pačių vertybės. Jos sudaro bendrą europinio kultūros paveldo dalį. „Daugialypis identitetas – šiandieninės Europos realybė. Žmonės nesijaučia esą išimtinai vokiečiai ar prancūzai, jie vienu metu yra berlyniečiai ar paryžiečiai, o tuo pačiu ir europiečiai. Europietiško jausmas jiems dažniausiai yra nacionalinio ar regioninio identiteto papildinys, tiesa, paprastai kur kas mažiau intensyvus. 60 % ES gyventojų sakosi turį europietišką identitetą. 45 % pirmiausia yra savo tautos atstovai ir tik po to – europiečiai, 9 % pirmiausia turi europietišką ir tik po to nacionalinį, ir tik 6 % teikia besąlyginę pirmenybę europietiskajam. 37 % jaučiasi turį tik nacionalinį identitetą“ (Auštrevičius P., 2002, p. 174).

Anglickienė L. (2006, p. 51-52), apibendrindama apie kitataučius turimas istorines žinias, taikliai pastebi, kad kitataučių atėjimą į Lietuvą lėmė ne viena priežastis, o visas jų kompleksas – teritorinės, politinės, ekonominės, religinės priežastys. Nemažos reikšmės įvairioms tautinėms bendrijoms formuotis Lietuvoje turėjo ir migracija. LDK tautinės bendrijos buvo toleruojamos, joms net būdavo suteikiamos privilegijos, garantijos. Kitataučių padėtį šalyje visada apibrėždavo valdžia, kuri ne visuomet buvo lietuvių rankose, juk Lietuva ilgą laiką buvo inkorporuota į Rusijos sudėtį.

Mūsų dienomis bet kurios Lietuvos bibliotekos ar knygyno lentynose rasite begalę knygų, išsamiai pasakojančių apie kitataučius. Tai ne tik naudingos nuorodos ir patarimai svetur keliaujantiems mūsų tautiečiams, bet ir įvairių kitų tautų atstovų gyvenimo sričių, situacijų perpasakojimai, bendrumų ir skirtumų su lietuviais paieškos. Po Lietuvos įstojimo į ES itin jaučiama ir ugdoma tolerancija, tai atspindi ir tokios specialybės, kaip tarpkultūrinis ugdymas ir tarpininkavimas atsiradimas.

2. 2. Kitataučio sąvoka: „svetimas“ kitatautis, kitataučių stereotipai

Anglickienė L. (2006) siūlo į kitatautį pažvelgti plačiau, ne vien iš savo tautos pozicijų, o iš bendrapasaulietinio taško. Žinoma, šiuo atveju iškyla priešprieša *savas* – *svetimas*. Šios priešpriešos sistemą Anglickienė L. (2006, p. 61-62) hierarchiškai pateikia šitaip:

1. Svetimas reiškia priklausantis mitiniam pasauliui.
2. Svetimas – žmogus išpažįstantis kitą tikėjimą. Neabejotina, kad tautinė tapatybė, ypač rytų ir vidurio Europos šalyse susiformavo žymiai vėliau nei religinė tapatybė.
3. Svetimas – kitos tautos atstovas.
4. Svetimas – žmogus, priklausantis kitai socialinei grupei.
5. Svetimas – kitos etnografinės srities žmogus.
6. Svetimas – kitoje vietovėje gyvenantis žmogus.
7. Svetimas – kitos giminės, šeimos žmogus. Dar ir dabar labai lėtai kinta požiūris į už kitataučių ištekėjusias moteris ar kitatautes vedusius vyrus. Tam turi įtakos kita religija, papročiai, kita namuose vartojama kalba.

Opozicija *savas* – *svetimas* yra sulaukusi įvairių sričių tyrinėtojų dėmesio. Šiam darbui įdomi ir aktuali Jono Mardoso (1999, p. 97) išsakyta nuomonė: „Paprastai tautiniuose santykiuose egzistuoja psichologinė nuostata, turinti tiek etnosocialinį, tiek politinį turinį, kurią būtų galima pavadinti priešprieša *mes* ir *jie*. *Mes* atstovauja daugumai, o *jie* – mažumai, arba netgi tautai, esančiai už *mūsų* teritorijos, t. y. tuose santykiuose psichologiškai atsiranda lyg ir žemesnė hierarchinė vertybė“. Tiesa, valstybės gyventojų dauguma ne visuomet atitinka sąvoką *mes*, pavyzdžiui, carinės Rusijos imperijoje gyvenę lietuviai buvo *jie*, Lietuvai išsikovojus nepriklausomybę, *jie* perėjo į *mes*.

Anglickienė L. (2006, p. 69-75) išskiria kelis požymius (dalis iš jų sutampa su aukščiau išskleista *savas – svetimas* sistema), kurie svetimtaučius skiria nuo vietinių gyventojų ir kuriais paskutiniai vadovaujasi, darydami priešpriešą *savas – svetimas*:

1. *Religija*. Priklausomai nuo religijos, kurią išpažįsta kitataučiai, požiūris į juos gali būti geresnis ar blogesnis. Pavyzdžiui, apie sentikius lietuviai atsiliepia geriau nei apie stačiatikius. Tam įtakos turėjo istoriniai-politiniai įvykiai, mat sentikiai Lietuvoje ieškojo prieglobsčio, stengėsi prisitaikyti prie čionykščių sąlygų, o stačiatikybę į Lietuvą atnešė carinė Rusija, kolonizavusi kraštą.

2. *Papročiai*. Prie jų priskiriamos ir dorovės normos, kurios skirtingose tautose taip pat skiriasi. Pavyzdžiui, tradicinė lietuvių dorovė smerkia žmogų, pavogusį kito žmogaus turtą; romų dorovėje net skatinama vogti už taboro ribų – tai vienas iš pragyvenimo šaltinių.

3. *Socialiniai sluoksniai*. Jau pripratome būti vadinami žemdirbių tauta, taip jau lėmė Lietuvos geografinė padėtis, istorinės aplinkybės. Kitose valstybėse, tarp kitų tautybių žmonių paplitusios kitokios vizijos apie savo šalis ir žmonės: amerikiečiai – verslininkai, anglai – aristokratai.

4. *Kalba*. Daugelis tyrinėtojų būtent kalbą laiko vienu iš svarbiausių etniškumo bruožų. Mūsų dienomis, plėtojantis vis glaudesniems ryšiams tarp tolimų ir artimų valstybių-kaimynų, dažniau kalbama plačiau paplitusiomis kalbomis, tokiomis kaip anglų, vokiečių, nors gali būti, kad nė viena iš jų nėra valstybinė tarpusavyje bendraujančių valstybių/tautų atstovų kalba. Vis dėlto kaip tai rodo ir ES politikos pavyzdys nacionalinės kalbos yra gerbiama ir kiekvienos tautos atstovas turi teisę kalbėti gimtąja savo tautos kalba.

5. *Išvaizda*. Tyrinėtojai paprastai išskiria šiuos išvaizdos požymius: a) antropologinius (fizinė išvaizda); b) funkcinius (balsas, mimika, gestai, manieros); c) socialinius (drabužiai, kosmetika, papuošalai ir pan.). Pavyzdžiui, lietuviai sau priskiria šviesius plaukus ir odą, tačiau lygiai tokiais pat bruožais galėtų pasigirti ir latviai, skandinavai. Lietuvos įstojimas į ES suteikė lietuviams galimybes keliauti, bendrauti su įvairių tautybių žmonėmis, Lietuvoje įsigyti kitose valstybėse pagamintų drabužių, kosmetikos, todėl išvaizdos požymis kaip skiriamasis priešpriešos *savas – svetimas* požymis Europoje vis labiau blanksta.

6. *Temperamentas*. Apie tamsaus gymio pietiečius dažniausiai atsiliepiama kaip apie labai emocionalių, linksmų ir tuo pačiu agresyvių žmonių, šviesaus gymio šiauriečiai – ramesni, lėtesni.

Galimi labai įvairūs opozicijos *savas – svetimas* kategorijų skaidymai, tačiau jie visi yra orientuoti į vieną – savęs identifikavimą. Pagal įvairiausių požymius priskirdami aplinkinius prie savų ir svetimų, nuo tų svetimų atskiriame ir save. Tokio atsiskyrimo metu pradeda formotis **stereotipai** apie kitataučius. Visoms tautoms būdingas etnocentrizmas – savo vertybių sistemos iškelimas tarp kitų kultūrų. Jis paremtas supaprastintomis kategoriškomis prielaidomis, kurias ir vadiname stereotipais. Stereotipai sudaromi ne tik apie kitų tautų atstovus, bet ir skirtingų etnografinių sričių atstovus (žemaičius, aukštaičius), kito miesto, kaimo gyventojus.

Apie kitataučius sudaroma nuomonė dažniausiai tėra fragmentiška ir netiksli. Kaip pastebi Kregždė S. (1994, p. 3): „Nacionalumas, tautiškumas dažnai yra suvokiamas ne tiek protu, kiek jausmais ir emocijomis. [...] Sakydami lietuvis, rusas, lenkas, žydas, gruzinas, mes dažniausiai juos suvokiame ne tik kaip tam tikrų geografinių erdvių atstovus, o jau turime apibrėžtas nuostatas, vertinimus, charakterio stereotipus“.

Tyrimai apibrėžia esminius stereotipų bruožus (Pruskus V., 2004, p. 22):

- Stereotipų egzistavimas leidžia lengvai suteikti visuomenės nariams, pavieniams asmenims, didelėms žmonių grupėms (socialinėms, etninėms, kultūrinėms) šurkščius ir šališkus vertinimus.
- Šie šališki vertinimai išlieka stabilūs ilgą laiką.
- Stereotipai nors ir lėtai, bet kinta veikiami socialinių, politinių pokyčių.
- Stereotipas itin išryškėja, kai iškyla priešiškas tarp grupių (socialinių ar etninių, kitų).
- Stereotipai nusistovi labai anksti ir vaikų naudojami gerokai anksčiau, nei atsiranda aiškus supratimas apie grupes, kurioms jie priklauso.

Ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti būtent į šį paskutinį bruožą, kuriame minimas ankstyvas stereotipų įsitvirtinimas vaikų sąmonėje. Pavyzdžiui, stereotipas *savas – svetimas* vaikų suvokiamas itin aiškiai. Žemiau bus kalbama apie ryškią žiniasklaidos įtaką nepilnamečiams, šiuo atveju taip pat ryški ne visuomet naudinga stereotipų įtaka jauniems „daugumos“ visuomenės atstovams.

Terminas *tautinis (nacionalinis) charakteris*, duodantis pradžią stereotipų formavimuisi, yra sudėtingai paaiškinamas. Juk po vienu iš šio charakterio bruožų slypi visa tauta, kurioje gali būti daugybė įvairaus amžiaus, išsilavinimo, interesų žmonių. Kalbant apie nacionalinį charakterį psichologiniu aspektu, būtų svarbu išigilinti į nacionalinio temperamento tendencijas, kuriose turėtų būti išlikusios protėvių kartų genotipo savybės. Žinoma, kiekvienos tautos istorija, gyvenamoji vieta, gyvenimo būdas,

tradicijos taip pat turi lemiamos įtakos tautinio charakterio bruožų formavimuisi. Dar keli svarbūs, tautiniam charakteriui įtaką darantys veiksniai – nacijai būdingiausi verslai, tautos santykiai su kaimynais, valstybinė santvarka, tarpusavio ekonominiai santykiai, luomų privilegijos, valstybės gyventojų nacionalinė sudėtis.

Nereikia stereotipų smerkti, ieškoti juose vien negatyvų, priešišką ir nepagrįstą turinį. Tai nėra absoliučiai išgalvotos nuomonės, kiekviena iš jų turėjo pagrindo atsirasti: gimė iš protesto, o gal norint atspindėti skirtingų valstybių santykius. Stereotipai atsiranda dėl istorinių, politinių, ekonominių, kultūrinių ar psichologinių veiksnių. Keičiantis šiems veiksniams, kinta ir stereotipai.

2. 3. Problemos, iškylančios šiuolaikinėje visuomenėje dėl kitataučių. Etninio nepakantumo ir ksenofobijos apraiškos Lietuvoje

Leončikas T. (2005, p. 8), prisimindamas įvairių filosofų kalbas apie toleranciją, išskyrė du aspektus: toleranciją, kaip vidinę nuostatą, ir toleravimą, kaip realią praktiką. Iš tiesų svarbu atskirti nuostatas ir elgesį. Taip pat yra svarbu atskirti nuostatas, kaip įsitikinimus, ir emocijas: kiekvienas žmogus patiria įvairių psichologinių būsenų, tarp jų ir neigiamų, priklausomai nuo susiklosčiusios situacijos, tačiau tolerancija kitiems nėra psichologinis dalykas. Toleranciją formuoja visuomenė, pasirinkdama ir puoselėdama tam tikras vertybes, smerkdama tam tikrą elgesį. Demokratinėse visuomenėse paprastai nusprendžiama laikytis principo, kad visi žmonės lygūs. Taip yra nuspręsta ir Lietuvoje, tačiau kokia yra reali situacija?

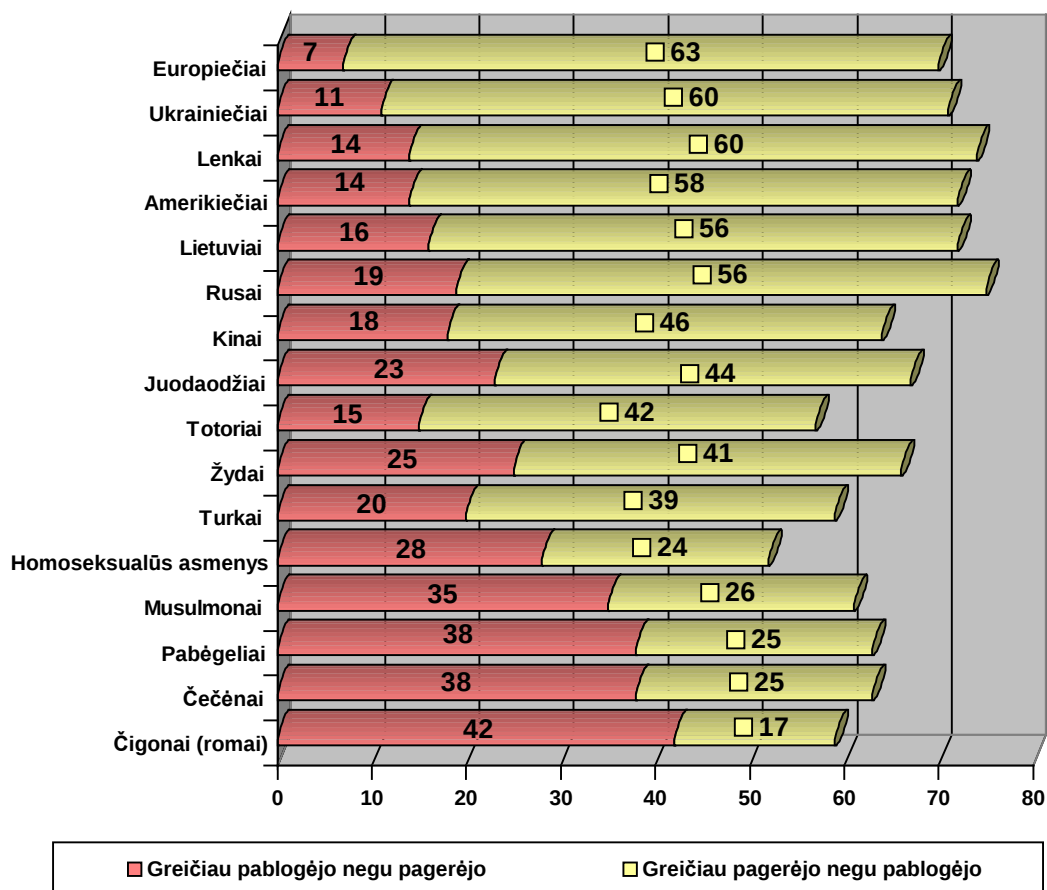
Socialinių tyrimų institutas 2004 metų antrąjį pusmetį ir 2005 metais atliko sociologinį tyrimą, plačiai analizuojant Lietuvos socialinę struktūrą – „Lietuva Europos Sąjungoje: pirmieji metai“ (2005). Ši analizė rėmėsi 2004 metų pabaigoje atlikta reprezentatyvia Lietuvos gyventojų apklausa, kurioje lyginami per 15 Lietuvos nepriklausomybės metų įvykę pokyčiai. Tiriamoji visuma – 18 metų ir vyresni Lietuvos gyventojai. Respondentų atrankos būdas – daugiapakopė tikimybinė atranka, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas tyrėtų vienodą tikimybę būti apklaustas. Apklausta 1500 respondentų. Interviu buvo atliekami respondentų namuose pagal specialią metodiką.

Plačiau aptarsiu šiam darbui aktualius apklausos duomenis, analizuojančius Lietuvos gyventojų nuostatas skirtingų etninių grupių atžvilgiu, apžvelgiant etninio nepakantumo ir ksenofobijos tendencijas Lietuvoje. Apklausų duomenys atspindi Lietuvos gyventojų nuostatas nuo 1990 (nepriklausomybės pradžios) iki 2005 (po įstojimo į ES) metų ir

leidžia parodyti kaip visuomenėje kito etninio nepakantumo, ksenofobijos, antisemitizmo, islamofobijos raiška.

„Lietuva Europos Sąjungoje: pirmieji metai“ (2005, p. 83) pateikiama tokia lentelė:

Kaip per pastaruosius 15 metų pasikeitė Jūsų požiūris į Lietuvoje gyvenančių žmonių grupes.

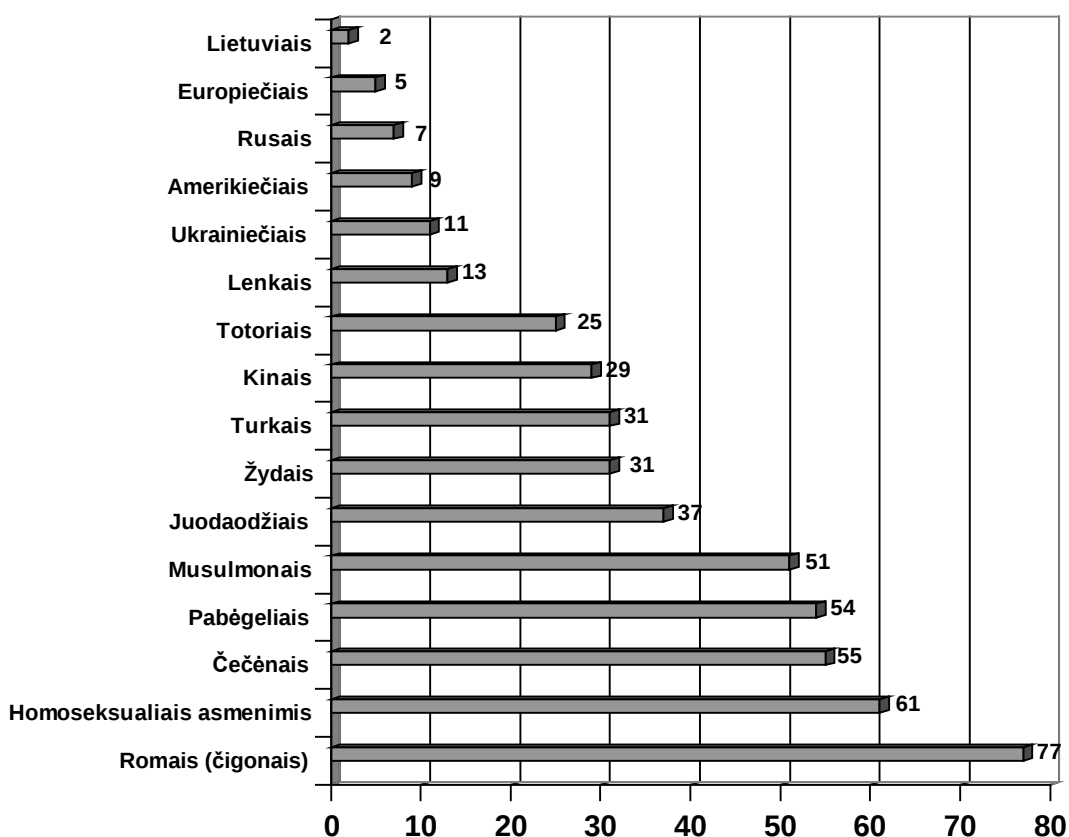
Šaltinis: ETC užsakymu 2005 05 05-08 atlikta „RAIT“ apklausa. Duomenys pateikti procentais.

Kaip matyti iš lentelės duomenų, per 15 metų pagerėjo Lietuvos gyventojų požiūris į rusus, lenkus, ukrainiečius, žydus ir kitas nuo seno Lietuvoje gyvenančias etnines grupes. Taip pat labiau teigiamai nei neigiamai pradėtos vertinti tokios su ilgamete gyvenimo Lietuvoje patirtimi paprastai nesiejamos, negausios visuomenės grupės kaip amerikiečiai, turkai.

Atskirai reikėtų kalbėti apie europiečius. Juos sunku būtų apibrėžti kaip tam tikrą visuomenės grupę, tačiau akivaizdu, kad visuomenėje sąvoka *europietis* asocijuojasi su teigiamais dalykais, lūkesčiais, socialinės gerovės šablonais. Palankų požiūrį į europiečius (63 procentai), amerikiečius (58 procentai) galima sieti su Lietuvos stojimu į ES, NATO, glaudesniais ekonominiais, kultūriniais ryšiais.

Nors visumoje Lietuvos gyventojai teigė, kad jų požiūris į kitataučius per 15 metų pagerėjo, tačiau kai kurie duomenys rodo ką kitą. Respondentų buvo paprašyta nurodyti su kuriomis iš išvardintų grupių jie nenorėtų gyventi kaimynystėje (žr. žemiau pateiktą lentelę, paimtą iš „Lietuva Europos Sąjungoje: pirmieji metai“ (2005, p. 85). Rezultatai leido išvelgti etninio nepakantumo užuomazgas, susidūrus su skirtingomis grupėmis, iškilus probleminėms situacijoms.

Su kuo iš išvardintų žmonių grupių Jūs nenorėtumėte gyventi kaimynystėje, proc.

Šaltinis: ETC užsakymu 2005 05 05-08 atlikta „RAIT“ apklausa.

2005 metų apklausos duomenimis, 77 procentai Lietuvos gyventojų nenorėtų gyventi kaimynystėje su romais. Antroji vieta atiteko ne kitataučiams, o kitos seksualinės orientacijos žmonėms – homoseksualams, trečioje vietoje – grupė žmonių, kuriuos sąlyginai būtų galima pavadinti islamiška grupe, tai čėčėnai, pabėgėliai, musulmonai. Beje, musulmonai yra ta visuomenės grupė, kurios atžvilgiu jaučiamos stipriausios

etninio nepakantumo tendencijos. Per 15 metų, nenorinčių gyventi musulmonų kaimynystėje Lietuvos gyventojų skaičius išaugo 17 procentų.

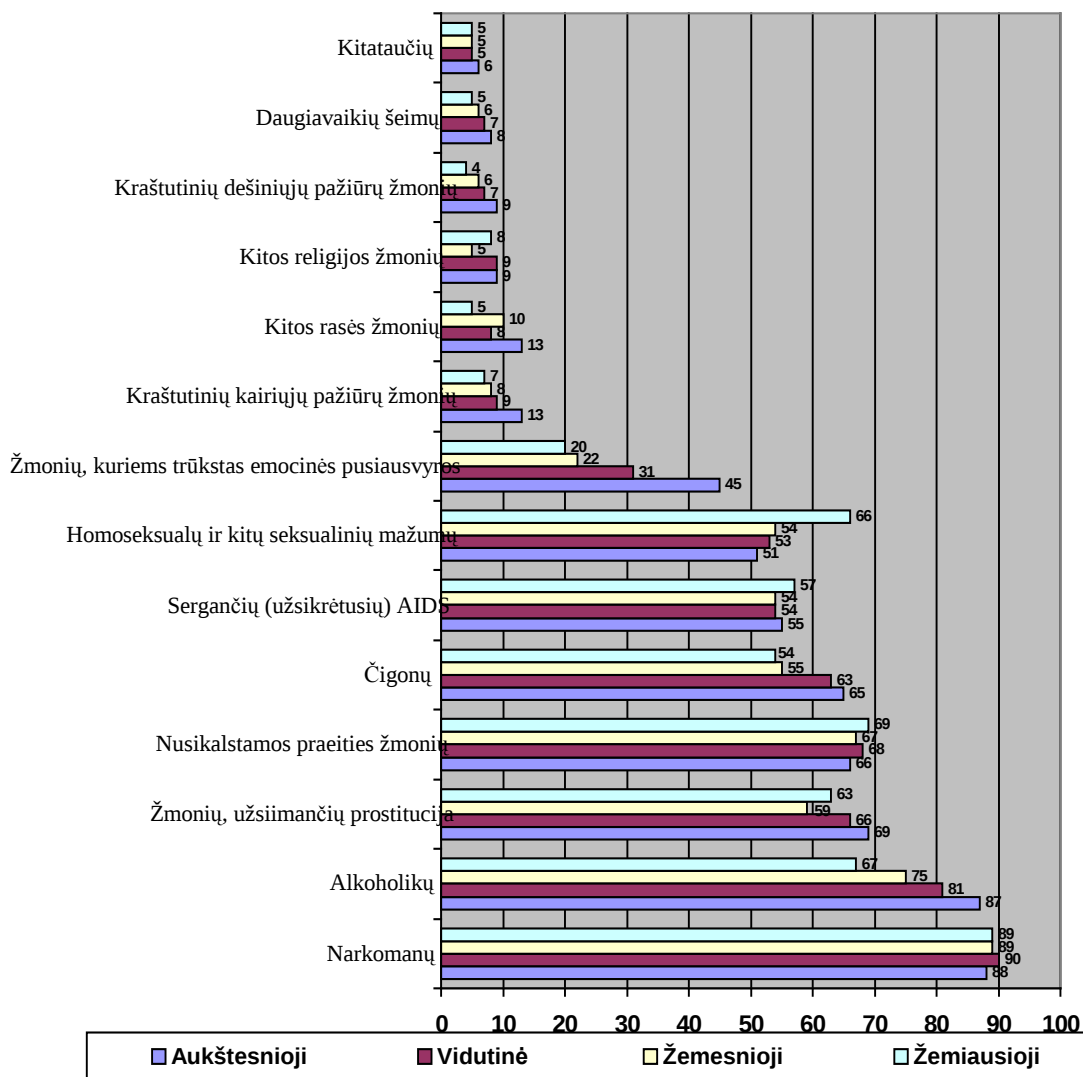
Visuomenėje vyraujančios nuomonės apie musulmonus išryškėjo gyventojams pateikus įvairius teiginius apie šios grupės atstovus. Paaiškėjo, kad daugiau nei 60 procentų gyventojų sutiko su teiginiu, kad musulmonai rūpinasi šeima, beveik pusė apklaustųjų sutiko pavadinti musulmonus svetingais ir vaišingais. Iš kitos pusės, daugiau nei trečdalis neturėjo nuomonės šiais klausimais. Didesnė gyventojų dalis pritarė, kad musulmonai yra susiję su nusikalstama veikla ir ignoruoja visuotinai pripažįstamas elgesio normas.

Čia reikėtų prisiminti žiniasklaidos įtaką. Jei darysime prielaidą, kad daugumai Lietuvos gyventojų neteko tiesiogiai bendrauti su musulmonais, tuomet neabejotina, kad jų požiūrį į musulmonus suformavo žiniasklaida ir jos nušviečiami pastarojo laikmečio įvykiai – karas Irake, rugsėjo 11-osios įvykiai JAV, teroro aktai Didžiojoje Britanijoje ir Rusijoje, Izraelio ir Palestinos konfliktas. Islamofobija dabar auga ir augs tol, kol nebus susirūpinta jos prevencija.

Remiantis visuomenės nuomonės apklausų duomenimis (žr. abi aukščiau pateiktas lenteles), galima pastebėti atotrūkį tarp nuostatų ir socialinio atstumo. Pavyzdžiui, 40 procentų gyventojų tikina, kad per 15 metų jų požiūris į žydus pagerėjo, tačiau trečdalis apklaustųjų vis dar nenorėtų gyventi jų kaimynystėje. Panašiai atrodo ir nuomonės apie afroamerikiečius (apklausoje – juodaodžius). 44 procentų gyventojų nuomonė, bėgant metams, pagerėjo, tačiau kitos rasės žmonių kaimynystėje nenorėtų gyventi 37 procentai apklaustųjų.

Jei prie galimų klausimo „Kieno kaimynais nenorėtumėte būti?“ atsakymų pridėtume įvairesnių visuomenės grupių ir skaidytume visuomenę pagal socialines klases, didžiosios kitataučių dalies padėtis neatrodytų itin prastai (žr. žemiau pateiktą lentelę, paimtą iš „Lietuva Europos Sąjungoje: pirmieji metai“ (2005, p. 48).

Socialinių klasių tolerancija įvairių žmonių grupių atžvilgiu („Kieno kaimynais nenorėtumėte būti?“), proc.

Tik 5-10 procentai visų socialinių klasių respondentų išsako nacionalistines pažiūras, jie nenorėtų, kad kaimynystėje gyventų kitataučių, kitos religijos ar rasės žmonių. Beveik visais išvardintais atvejais tolerancija šiek tiek mažėja kylant socialinės klasės pozicijai. Tolerantiškiausi – žemiausios klasės atstovai, mažiausiai tolerantiški – aukščiausios. Iš visų kitataučių išskirtinė padėtis lentelėje tenka romams, jų vidutiniškai netoleruoja apie 60 procentų įvairių socialinių klasių atstovų.

Remiantis šiais apklausos duomenimis, galima teigti, kad dauguma Lietuvos gyventojų deklaruoja nediskriminacines nuostatas, tačiau tikrovėje, kasdieniuose santykiuose yra linkę išlaikyti atstumą su romais, musulmonais, afroamerikiečiais, žydais, turkais. Artimieji kaimynai – rusai, ukrainiečiai, lenkai kaip ir europiečiai, amerikiečiai – Lietuvos gyventojams dabar yra artimesni.

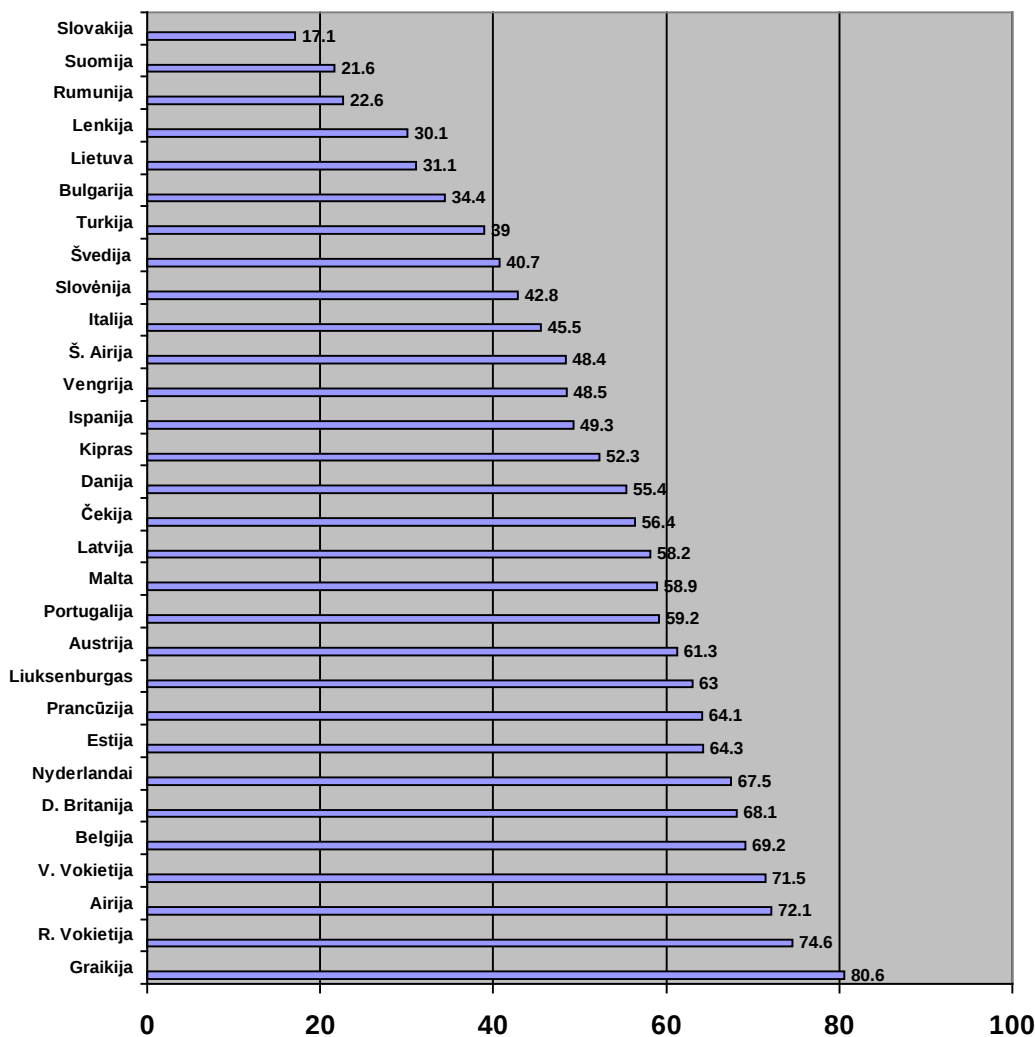
Reikia išskirti du didesnio dėmesio šių dienų Lietuvos visuomenėje reikalaujančius aspektus: islamofobijos prevencija ir po Lietuvos įstojimo į ES, NATO suintensyvėjusi emigracijos banga, kitataučių šalyje daugėjimas.

Lyginant su kitomis Europos sąjungos valstybėmis, Lietuvos visuomenė yra gana rami dėl etninės įvairovės (žr. žemiau pateiktą grafiką):

Pasipriešinimas daugiakultūrinei visuomenei. Pritariantys teiginiams (proc.):

* Yra riba, kiek kitų rasių, religijų ar kultūrų žmonių visuomenė gali priimti.

* Mūsų šalis pasiekė šią ribą; jei būtų daugiau mažumoms priklausančių žmonių, mums kiltų problemų.

Šaltinis: EUMC: Majoriteis attitudes towards minorities: Key findings from the Eurobarometer and the European Social Survey. Viena, 2005, p.30.

Nors neigiamos nuostatos kai kurių grupių atžvilgiu Lietuvoje yra gana stiprios, tačiau Lietuvoje santykinai mažai rasistinio smurto apraiškų. Tam, kad visuomenė būtų sąmoningai tolerantiška, gebėtų pasipriešinti įvairiems nepakantumą, diskriminaciją, baime ar smurtą skatinantiems impulsams, labai svarbu stiprinti šalies gyventojų žinias apie žmogaus teises.

III. KITATAUČIŲ SAMPRATA IR RAIŠKA SPAUDOJE

3. 1. Kitataučių statuso samprata

Lietuva, kaip ir kitos Europos valstybės, yra šalis, kurioje persipina daug kultūrų. Čia nuo senų senovės gyveno ir tebegyvena įvairių tautybių, skirtingų kultūrų, religijų, papročių ir tradicijų žmonės. Todėl kitataučiai mūsų šalyje gali būti suvokiami dvejopai: kaip **laikini šalies svečiai** (turistai, žmonės, atvykę į Lietuvą darbo reikalais ir panašiai) bei **nuolatiniai gyventojai – tautinių mažumų atstovai**. Apie paskutinius vėliau pakalbėti plačiau.

Siekiant geriau pažinti kitataučius, suvokti jų vietą lietuvių gyvenime ir kasdienybėje, reikia apžvelgti, kokią Lietuvos gyventojų dalį jie sudarė prieš keletą dešimčių metų ir kaip pasikeitė ši padėtis – kokią dalį sudaro dabar. Tam tikslui pasitelksiu knygoje „Tautinės mažumos Lietuvos respublikoje“ (1992, p. 12) nurodytus skaičius, 2001 metų duomenys paimti iš Lietuvos statistikos departamento 2001 metų gyventojų surašymo pagal lytį, amžių, tautybę ir tikybą (www.std.lt). Taigi, etninė Lietuvos gyventojų tautinė sudėtis XIX-XXI amžiuose (dabartinėje Respublikos teritorijoje, procentais):

Tautybė	Metai					
	1857	1897	1923*	1959	1989	2001
lietuviai	75,6	61,6	69,2**	79,3	79,6	83,45
rusai	1,4	4,8	2,5	8,5	9,4	6,31
lenkai	5,6	9,7	15,3	8,5	7,0	6,74
baltarusiai	0,3	4,7	0,4	1,1	1,7	1,23
ukrainiečiai	0,1	0,1	0,0	0,7	1,2	0,65
žydai	10,7	13,1	8,3	0,9	0,3	0,12
latviai	1,0	1,3	0,6	0,2	0,1	0,08
totoriai	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,09
romai/čigonai	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,07
vokiečiai	5,1	4,4	3,4	0,4	0,1	0,09
kitos tautybės	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	1,17

*Gyventojų surašymai Klaipėdos krašte vyko 1925 m., Vilniaus krašte – 1931 m.

**Iš jų 1,3 procento vadinamųjų klaipėdiškių (lietuviai, gyvenę Klaipėdos krašte ir nebuvo tautiniu požiūriu apsisprendę, kas jie yra: lietuviai ar vokiečiai, nors ir kalbėję lietuviškai to krašto tarpe.)

2001 metų balandžio 6 dienos Visuotinio gyventojų surašymo duomenimis Lietuvoje gyveno 3 483 972 žmonės. Tarp jų priskaičiuota 115 skirtingų tautybių atstovų. Jų skaičius – labai nevienodas, svyruojantis nuo kelių šimtų tūkstančių (rusų, lenkų) iki kelių šimtų ar net dešimčių (graikų, bulgarų, vengrų). Daugiausia nelietuvių gyvena Rytų

ir Pietryčių Lietuvos rajonuose, Vilniuje, Klaipėdoje, Visagine ir kituose didžiuosiuose miestuose (duomenis paimti iš www.tmid.lt).

Koks tautinių mažumų atstovų socialinis statusas Lietuvoje? Pirmiausia, reikėtų išsiaiškinti sąvokos „socialinis statusas“ reikšmę. Bendriausia prasme socialinį statusą galima apibrėžti kaip individo arba grupės visuomeninę padėtį, susijusią su tam tikromis teisėmis ir pareigomis (Смелзер Н., 1994, p. 659). Ši sąvoka gali būti plačiau aptariama, įtraukiant įvairius individo padėtį visuomenėje liudijančius kriterijus, tokius kaip pajamos ir jų šaltiniai, išsilavinimas, profesinė kvalifikacija, šeimyninė padėtis ir galiausiai, kas ypač aktualu šiame darbe – religinė arba etninė priklausomybė.

Sociologai M. Weberis, T. Parsonsas, R. Lintonas, apibrėždami socialinį statusą, laikė itin svarbiu ir subjektyvųjį, psichologinį aspektą. Subjektyvus savo padėties suvokimas gali susiformuoti iš kitų nuomonės. Tuomet individualus statuso suvokimas bus išreikštas socialiniu prestižu.

Gali būti išskiriamas paveldėtas, tai yra turimas nuo gimimo statusas ir pasiektas statusas. Tai priklauso nuo to, ar žmogus tam tikrą padėtį užima paveldėtų bruožų – socialinės kilmės, etniškumo, rasės – ar individualių pastangų dėka. Beje, vienu metu žmogus gali derinti kelis skirtingus statusus, pavyzdžiui, jis gali būti vyras, sūnus, tėvas, mokytojas, sporto komandos žaidėjas ir taip toliau. Todėl būtina apibrėžti **pagrindinį statusą**: „... tai statusas, nulemiantis žmogaus socialinę padėtį – taip „susumuodamas“, jungdamas atskirus individo statusus. Taigi pagrindinį statusą sudaro paveldėtas ir amžiaus, lyties bei kiti statusai. Etniškumas taip pat yra sudedamoji pagrindinio statuso dalis“ (Kasatkina N., Leončikas T., 2003, p. 55).

Kartais statuso sudedamosios dalys gali prieštarauti viena kitai, tuomet individui tenka rinktis – kuriai iš jų teikti pirmenybę. Šiai situacijai apibūdinti sociologijoje vartojama **marginalaus statuso** sąvoka. Kai naujai įgyjami daliniai statusai sėkmingai papildoma pagrindinį statusą, tuomet asmuo puikiai socialiai adaptuojasi. Jei įgyjami statusai ne tik nepildo, bet ir prieštarauja vienas kitam, formuojasi marginalus statusas. Kalbant apie etniškumo vietą šioje situacijoje, įmanomas variantas, kai skiriasi individo statusai daugumos visuomenėje ir jo gimtoje mažumos bendruomenėje. Tuomet etniškumas gali tapti neigiamu statuso elementu, nulemiančiu asmens marginalumą. Žinoma, toks statusų neatitikimas gali būti ne tik nulemtas aplinkos, bet ir sąmoningai pasirinktas individo. Pavyzdžiui, tautinių mažumų organizacijos lyderis kasdieniame gyvenime gali būti neišsiskiriantis darbininkas, gyvenantis ne itin pasiturinčiai. Tačiau jis gali būti patenkintas savo darbu, nes jo poreikiai nėra dideli, ir tuo pačiu jis jaučia, kad atlieka svarbią misiją, padėdamas savo tautiečiams.

Kasatkina N., Leončikas T., aptardami statuso ir etniškumo sąsajas, išskiria tris veiksmų grupes, galinčias kliudyti kitataučiams siekti aukštesnio statuso jiems svetimoje valstybėje:

- *socialiniai ryšiai* – bet kokie sociokultūriniai individų ar jų grupių tarpusavio įsipareigojimai. Čia labiau turimi omenyje teigiami emociniai santykiai, kurie formuojasi šeimoje, vaikystės, jaunystės pažinčių pagrindu.
- *socialinės normos* – tai socialinio elgesio būdai, socialinių ir pilietinių funkcijų atlikimas. Individas kaip tam tikros grupės narys privalo atitikti jam priskiriamas socialines normas. Etninė kilmė turi įtakos asmens vertybių formavimuisi. Bendraujant skirtingų etninių grupių atstovams neretai išryškėja skirtumai, kurie suvokiami kaip etniniai, jie ne visuomet užkerta kelią tolimesniam bendravimui, tačiau neretai jam trukdo.
- *kalbiniai įgūdžiai* gali apsunkinti komunikacijos procesą. Šių veiksmų grupė itin aktuali dabar, kai didelę reikšmę įgyja individo oratoriniai gebėjimai, gebėjimas būti geru pašnekovu, dalyvauti diskusijose ir panašiai.

Šios sąsajos įrodo, kad etninė kilmė gali turėti svarbios, kartais net lemiamos įtakos individo socialinei adaptacijai, kuri gali būti keleriopa: integracija, asimiliacija, marginalizacija ar separatizmas. Geriausiai šie adaptacijos tipai atspindi paprastoje schemoje ((Kasatkina N., Leončikas T., 2003, p. 73):

Adaptacijos tipas	Pasitenkinimas pasiektu statusu	Išlaikytas etnis tapatumas
Integracija	+	+
Asimiliacija	+	-
Marginalizacija	-	-
Separatizmas	-/+	+

Integracija pasireiškia tuomet, kai individas išlaiko savo etninį tapatumą, tačiau tuo pat metu sėkmingai įsitraukia į daugumos visuomeninį ir kultūrinę veiklą. *Asimiliacija* reiškia norimo socialinio statuso pasiekimą, tačiau šiuo atveju aukojamas/prarandamas etnis individo tapatumas. *Marginalizacija* suprantama kaip nepasitenkinimas pasiektu socialiniu statusu ir kultūrinio tapatumo praradimas. *Separatizmo* atveju iškyla ir pasitenkinimas, ir nepasitenkinimas įgytu statusu, išlaikytas stiprus etnis tapatumas. Tai įmanoma tuo atveju, jei individas atsiriboja nuo daugumos visuomenės, tačiau išlaiko stiprius ryšius su savo gimtosios etninės bendruomenės atstovais.

Žinoma, kaip ir kiekvienoje Europos valstybėje, Lietuvoje siekiama geriausio adaptacijos varianto tautinėms mažumoms – integracijos. Tai daroma, užtikrinant tautinių

mažumų teises. Jos traktuojamos kaip žmogaus teisės, leidžiančios spręsti, kiek valstybė yra demokratiška. Nors Lietuvos Konstitucija nėra vadinama itin palankia tautinėms mažumoms, tačiau joje yra įtvirtintos joms egzistuoti būtinos nuostatos (pagal tarptautinius standartus). Konstitucijoje nėra skirsnio, specialiai skirto tautinėms mažumoms, tačiau šiuo atveju svarbi Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalies nuostata, kurioje teigiama, kad negalima varžyti žmogaus teisių ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ir pažiūrų.

Beinoravičius D., Vainiutė M. išvardina tautinių mažumų teises ir laisves, kurios joms suteikiamos Lietuvoje. Pirmiausia, laikantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, tarptautinių dokumentų, įstatymų ir kitų teisės aktų, Lietuvoje gyvenančioms tautinėms mažumoms suteikiamos plačios *švietimo teisės*. Tai yra teisė mokytis gimtąja kalba arba gimtosios kalbos; teisė mokytis etnokultūros, tikybos; teisė įgyti išsilavinimą; teisė turėti ir steigti savo švietimo įstaigas ir panašiai. Atskirai reikia paminėti *kalbos vartojimo laisvę*, užtikrinančią teisę vartoti mažumos kalbą privačiai ir viešai, apibrėžiančią valstybinės ir kitų kalbų statusą. *Teisė į kultūrą* primena, kad nemažą Lietuvos kultūros paveldo dalį sudaro visų jos tautinių bendrijų paveldas, kurį būtina saugoti. Tautinės mažumos taip pat turi teisę palaikyti ir puoselėti kultūrą, tradicijas ir papročius, teisę kurti kultūros įstaigas ir gauti finansinę paramą savo kultūrai plėtoti. Tautinėms mažumoms Lietuvos Respublikoje taip pat suteikiamos šios *religinės laisvės*: tikėjimo ir sąžinės laisvė; teisė egzistuoti religinėms bendruomenėms ir bendrijoms; religinių bendrijų ir bendruomenių teisė tvarkytis pagal savo kanonus; teisė mokytis tikybos; atlikti apeigas gimtąja kalba; teisė kurti religines organizacijas.

Statuso sudedamųjų dalių įvertinimas, įtraukiant etniškumą, leidžia matyti, kad etninė kilmė gali turėti įtakos savitiems socialinės adaptacijos sunkumams. Todėl itin svarbu nepamiršti ir paisyti tautinių mažumų teisių.

3. 2. Spaudos vaidmuo, skleidžiant kitataučių vaizdinį

Lietuvos valstybės politika remiasi lygiateisiškumo principu: visiems piliečiams ir etninėms visuomenės grupėms pripažįstamos vienodos teisės, galimybės puoselėti savo kultūrą, tradicijas. Pradiniu atkurto Lietuvos valstybingumo laikotarpiu etninių mažumų pilietinės integracijos politika buvo sėkminga, tačiau šiandien vis dažniau kyla klausimas, ar pavyks ją išlaikyti, įstojus į ES, kai Lietuvoje nors kol kas ir nežymiai didėja etninė įvairovė. Neatsižvelgiant į įtvirtintą politinį ir juridinį lygiateisiškumą, etninių santykių klausimai tebėra aktualūs. Viešai pranešus apie vienokį ar kitokį su etninių grupių

reikalais susijusį įvykį, užverda aktyvios diskusijos tarp visuomenės veikėjų, žiniasklaidos, valdžios atstovų. Šios diskusijos formuoja visuomenės nuomonę.

Mūsų dienų visuomenė yra apibrėžiama kaip informacinė visuomenė. Ekonomistams informacija jau tapo kapitalu ir pagrindine rinkos jėga. Spauda, radijas, televizija – pagrindiniai žinių ir informacijos skleidėjai, vadinamoji ketvirtoji valdžia. Tačiau kaip rodo patirtis, daugumoje valstybių, tarp jų ir Lietuvoje, valdžios hierarchijoje žiniasklaida vis dažniau pretenduoja į pirmąją vietą. Jau tapo įprasta, kad pranešimai apie įvykius ar asmenis tik tada tampa visuotiniu įvykiu, kai apie juos praneša spauda, radijas, televizija..

Masinių komunikacijos priemonių suteikiama informacija nėra fotografiškas tikrovės faktų atvaizdavimas. Informacijos pateikimas yra susijęs su jos atrinkimu, vertinimu, apibendrinimu. Būtent šios „perdirbtos“ informacijos pagrindu kiekvienas jos gavėjas susidaro savo nuomonę apie įvairias aktualias, žmones, tarp jų – ir kitataučius. Potenciali masinių komunikacijos priemonių galia gali būti aiškinama taip:

- media patraukia ir nukreipia visuomenės dėmesį;
- gali turėti poveikio nuomonėms ir tikėjimams;
- gali paveikti elgesį;
- pateikia realybės apibrėžimų struktūrą;
- patvirtina statusą ir teisėtumą;
- greitai ir plačiai informuoja (Nugaraitė A., 1999, p. 7).

Čia būtina aptarti *viešosios nuomonės* sąvoką. Bėgant šimtmečiams, viešosios nuomonės samprata kito iš esmės (Bielinis L., 2005, p. 35):

1. Švietimo epochoje tai buvo tiesiog išsilavinusių ir turinčių nuosavybę piliečių nuomonė, kurios svoris bei įtakos galia tiesiogiai priklausė nuo žinių ir turto dydžio.

2. Atsiradus laikraščiams, viešąją nuomonę imta tiesiogiai tapatinti su tuo, kas yra spausdinama laikraščiuose.

3. Dvidešimtajame amžiuje viešojo nuomonė tapatinama su tuo, kas yra išsakoma ir deklaruojama įvairiose manifestacijose.

4. Šiandien viešojo nuomonė vis labiau tapatinama su sociologinių tyrimų bei apibendrinimų rezultatais.

„Dabar viešosios nuomonės egzistavimas sukuria situaciją, kai žiniasklaida formuoja savo žinių blokus ir informacinius pranešimus remdamasi ne tiek nuosavomis nuostatomis apie realybę, kiek viešosios nuomonės tyrimų rezultatais“ (Bielinis L., 2005, p. 40). Bendraudami tokiu būdu viešosios nuomonės tyrėjai ir žiniasklaida uždaro arba bent jau apriboja kultūrinių, socialinių, politinių ir kitų visuomenės interesų ratą.

Kiekvienos valstybės kasdienio dėmesio centre – jauna, bręstanti asmenybė, formuojanti savo dorovines vertybes, ir itin imli įvairaus turinio informacijai. Būtį ir buitį užpildžiusi televizija ir spauda neretai perima auklėjimo vaidmenį, kuris anksčiau priklausė išimtinai šeimai ir mokyklai. Steponavičius G. (2000, p. 12), sakęs kalbą konferencijoje „Žiniasklaida ir asmenybės raida: nepilnamečių apsauga ir žmogaus orumas“ pastebi: „... visuomenė šiandien abejoja, ar žiniasklaida užtikrina nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugą, vadinasi, pripažįstame, kad ji daro nepilnamečiams didžiulį psichologinį ir edukacinį poveikį“. Žinoma, šiam darbui aktualios ne kai kurių nepilnamečių psichiką žalojančios televizijos laidos ar panašiai, bet straipsnių apie kitataučius kuriami vaizdiniai, formuojantys visuomenės požiūrį į kitų tautų atstovus ir itin didelį poveikį darantys nepilnamečių nuomonei.

Dobryninas A. (2001, p. 58) siūlo žiniasklaidos įtaką visuomenei, o ypač nepilnamečiams, aiškinti, vadovaujantis Alfredo Schutzso fenomenologine teorija. Remiantis šia teorija vyrai ir moterys (žmonės iš gatvės) disponuoja žinojimu receptu, nurodančiu, kaip tipiškoje situacijoje, tipiškais priemonėmis pasiekti tipiškus rezultatus. Individas priima supaprastintą ir stereotipizuotą informaciją, kuri gali sulaukti kritikos tik tuo atveju, jei prieštarauja tipinėms socialinio pasaulio pažinimo schemoms, tuomet bus reikalinga informacija iš jo/jos „žinių banko“. Taigi, „Žiniasklaida formuoja viešąją nuomonę ne tik todėl, kad informuoja visuomenę (universitetai bei akademiniai žurnalai irgi informuoja), ji formuoja, kadangi gali gaminti ir efektyviai visuomenėje platinti masinį stereotipinį žinojimą“ (Dobryninas A., 2001, p. 59).

Analizuojamuose straipsniuose tikiuosi aptikti ne tik kitataučių stereotipų atspindžių, bet ir kitų jų išskirtinių bruožų, todėl kalbu apie platesnę nei stereotipai sąvoką – **vaizdinius**.

Dar kartą tiksliai apibrėžkime žiniasklaidos vaidmenį, skleidžiant kitataučių vaizdinius, remiantis L. Bielinio (2005, p. 27) išskirtomis žiniasklaidos funkcijomis:

- 1) socialinės orientacijos funkcija – dalyvauja formuojant bendrą nuomonę (šiuo atveju – apie kitataučius);
- 2) afiliacijos funkcija – realizuoja socialinės ir kitokios identifikacijos poreikį, atranda bendraminčių (aprašomame įvykyje kitataučiai gali atrasti paralelių su savo gyvenimu);
- 3) kontakto su kitu individu funkcija (autorius gali padėti rasti bendrą kalbą arba bent jau pradėti jos ieškoti skirtingų tautų atstovams);

- 4) savęs įtvirtinimo funkcija – padeda pažinti save, savo galimybes, vyksta savirealizacijos procesai (skaitytojas turi galimybę palyginti save su aprašomu kitataučiu, jo gyvenimą – su savo gyvenimu ir taip geriau pažinti save).

Neveltui sakoma, kad sarginis šuo yra pavojingas, kai su juo blogai elgiamasi. Žurnalistikai visuomenės skiriama sarginio šuns funkcija realizuojama ir teorijoje, ir praktikoje. Tai – pagrindinis vaidmuo, kurio siekia dauguma žurnalistų. Neretai žurnalistų laikraščių straipsniuose, televizijos reportažuose, radijo interviu nuskambantis kritikos tonas tampa didelių diskusijų objektu. Gal todėl kova tarp šalies realijas teigiamai ir neigiamai atspindinčių publikacijų, žurnalistų darbų radijuje ir televizijoje teigiamai atsiliepia minėtoms realijoms. Realiame gyvenime atsiranda permainos į gerą. Gal ir kritikuojama netolerancija „kitokiems“, bėgant laikui, peraus į toleranciją.

3. 3. Tarpkultūrinė kompetencija, būtina straipsnių apie kitataučius autoriams

Kompetencijos sąvoka savyje sujungia kelis dalykus: žinias, įgūdžius, gebėjimus ir nuostatas. Šiam darbui aktualiausia – tarpkultūrinė kompetencija. Ją taikysiu straipsnių, kuriuose rašoma apie kitataučius, kalbinami kitataučiai, autoriams. Bandysiu atsakyti į klausimą „Kokie įgūdžiai, žinios, gebėjimai ir nuostatos reikalingos, aktualios ir svarbios apie kitų tautų atstovus rašantiems spaudos atstovams, norintiems objektyviai atspindėti tikrovę?“. Atsakymus į šiuos klausimus galima apibendrintai vadinti tarpkultūrine kompetencija.

Žinios. Bene lengviausia išvardinti ir pakomentuoti apie kitataučius norintiems objektyviai rašyti autoriams būtinas žinias. Anot L. Bielinio, adresantas – straipsnio autorius (kaip ir adresatas – straipsnio skaitytojas) privalo turėti trijų lygių duomenis:

- informaciją apie įvykį, žmogų, šalį, kuriuos rašo;
- informaciją apie kontekstinę situaciją (kas yra greta aprašomo įvykio, gal jis – vienas iš daugelio; kokia yra aprašomo straipsnio herojaus aplinka; aprašomos šalies padėtis tarp kitų šalių);
- savo asmeninio supratimo prielaidas (neišprusęs autorius informaciją apie įvykį ir kontekstinę situaciją gali įvertinti ribotai, nepilnai arba tiesiog nepastebėti).

Autorius privalo galvoti ir apie žmones, kuriems jis rašo straipsnius. Žmonių masė nustoja būti vientisa struktūra, vis dažniau pasireiškia kaip individų suma. Šių individų veiksmas – nesuderintas, neorganizuotas, nenumatytas ir neprognozuojamas. Autorius turi galvoti apie tai, kokią atgarsį tarp šios individualizuotos masės gali turėti jo straipsnis.

Igūdžiai. Kalbant apie igūdžius, objektyviai tikrovę norinčiam atspindėti žurnalistui svarbu mokėti atkoduoti ir analizuoti gaunamus komunikacinius pranešimus. Tai tiesiogiai siejasi su aukščiau minėtomis žiniomis – asmeniniu supratimu.

Neretai igūdžiai gali trukdyti žurnalistui: pasikeitus sąlygoms bus sunkiau išmokti ką nors nauja. Svarbu pasirūpinti, kad tai neįvyktų.

Gebėjimai. Anot A. Gučo (1959), gebėjimai – tai individualinės psichologinės savybės, kuriomis vieni žmonės skiriasi nuo kitų. Tai individo savybės, kurios padeda sėkmingai atlikti atskirą veiksmą ar visą darbą. Tačiau tokios žmogaus savybės kaip impulsyvumas, išsiblaškymas, užmaršumas, tingumas nevadinamos gebėjimais, nes jos trukdo sėkmingai atlikti darbą. Puikūs gebėjimų pavyzdžiai – pastabumas, muzikinė klausa, proporcijų suvokimas, ryžtingumas ir taip toliau – jie turi įtakos žmogaus darbui ir gyvenimui. Gebėjimų yra įvairių, tačiau atskiri gebėjimai negali užtikrinti sėkmingo darbo, tam būtinas tam tikrų gebėjimų kompleksas, derinys.

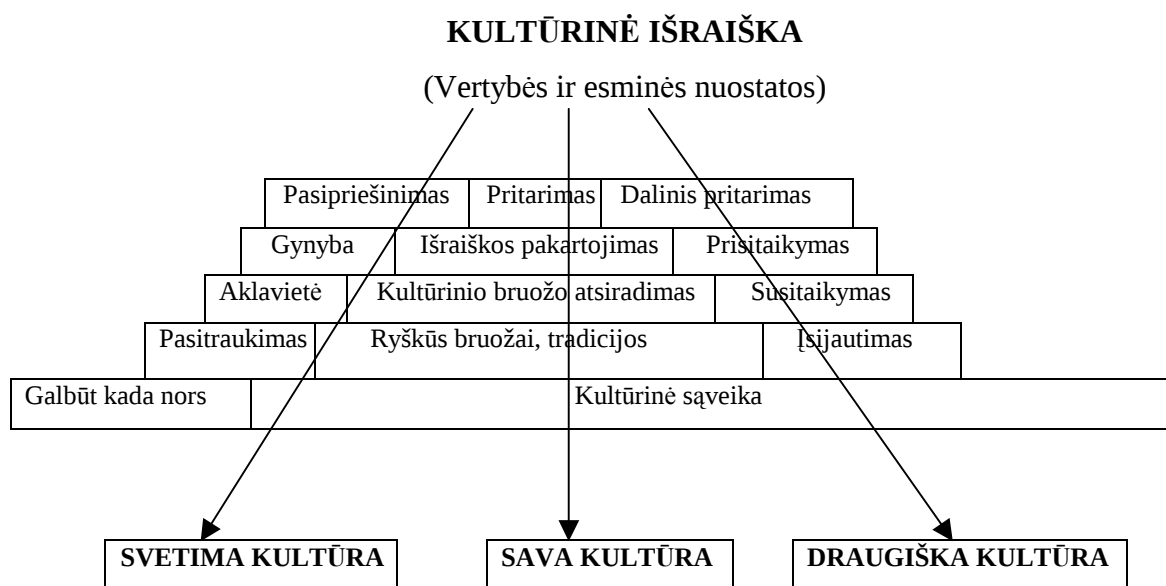
Kaip vystomi gebėjimai? A. Gučas (1959, p. 3) kalba apie tai, kad gebėjimams vystyti būtinos tam tikros gamtinės prielaidos, atitinkamos nervų sistemos savybės. Pavyzdžiui, galėjimas kalbėti yra gebėjimas, kuris įgalina žmones bendrauti vienus su kitais. Kai kurie mokslininkai teigia, kad kalba žmogui yra įgimta, tačiau kūdikis išmoksta kalbėti beaugdamas, tai yra perima kalbą iš aplinkinių žmonių. Taigi žmogaus gebėjimas kalbėti įgyjamas begyvenant, tačiau anatomiciniai-fiziologiniai organai su savo savybėmis, leidžiančiomis žmogui išmokti kalbėti, yra įgimti.

Gebėjimai atsiranda ir tobulėja, keičiantis žmogaus aplinkai, atsirandant naujoms priemonėms, žmonių poreikiams. Besivystant visuomeniniams santykiams ir žmonijai žengiant vis pirmyn istorinėje epochoje, atsiranda vis naujos veiklos sritys, reikalaujančios specifinių sugebėjimų ir drauge juos lavinančios. Savo gebėjimus žmogus lavina, dirbdamas darbą, kuris reikalauja tam tikrų gebėjimų.

Straipsnių apie kitataučius autorius turi gebėti objektyviai dirbti savo kaip žurnalisto darbą. Čia turi reikšmės ir asmeninė patirtis. Pirmiausia toks autorius privalo įgyti jam reikalingų žinių ir igūdžių. Įgydamas žinių, įsisavindamas darbo techniką, jis tuo pačiu pasiruošia spręsti uždavinius, kurie užbrėžiami jo veiklos srityje – objektyviai informuoti visuomenę. Šiuo atveju svarbu, kad žurnalistas, įsisavinęs žurnalistikos pagrindus, sukaupęs žinias apie kitataučius, pradėtų kurti rašinius, neiškreiptai atspindinčius tikrovę. Čia pravers ir tokie gebėjimai kaip aukščiau minėtas pastabumas, gebėjimas objektyviai suvokti tikrovę, būti nešališku.

Nuostatos. Tarpkultūrinei žurnalisto kompetencijai reikalingos šios nuostatos:

Tolerancijos ir atvirumo „kitokiems“ nuostata. Lewis R. D. (2002) pateikia tokią kitos tautos vertybių ir esminių nuostatų priėmimo schemą:

Apie kitataučius rašantis žurnalistas, kaip ir kiekvienas paprastas žmogus skirstantis kultūras į „savo“, „draugišką“ ir „svetimą“, savo darbe turi rasti aukso vidurį tarp per didelio įsijautimo į kitos tautos gyvenimą ir pasipriešinimo kitai tautai (kultūrai). Tai, kas vienos tautos (kultūros) atstovo laikoma norma, kitos tautos (kultūros) atstovui gali atrodyti nenormalu: taip jis nesielgtų, nes esąs protingesnis, drausmingesnis, geresnis ir taip toliau. Apie tai primena penkios G. Hofstede kultūros dimensijos, leidžiančios klasifikuoti kultūras: *galios distancijos* (kiekviena visuomenė savaip traktuoja, kiek prestižo, turto ir galios sferos turi įtakos statusui formuoti), *neapibrėžtumo vengimo* (ateities neapibrėžtumas – vienas iš esminių faktų žmogaus gyvenime, su kuriuo stengiamės susidoroti, padedami technologijų, įstatymų ir religijos; vienos visuomenės linkusios jį labiau sureikšminti nei kitos), *individualizmo – kolektyvizmo* (apibūdina tam tikroje visuomenėje dominuojantį santykį tarp individo ir kolektyvo), *vyriškumo – moteriškumo* (lyčių dualumas yra bet kokios visuomenės esminis faktas, suprantamas ne biologine, o socialine prasme) ir *ilgalaikės – trumpalaikės orientacijos laike dimensija* (vienų visuomenių atstovai labiau orientuoti į ateitį, kitų ryšiai su praeitimi ir dabartimi stipresni nei su ateitimi).

Apie kitataučius rašantis žurnalistas turi turėti atvirumo „kitokiems“, tvirtą tolerancijos nuostatą, tik tuomet jis gebės objektyviai kalbėti apie kitataučius, pristatyti juos savo kultūros atstovams be išankstinio nusistatymo. Kaip to pasiekti? Tolerancijos, atvirumo „kitokiems“ stoka kartais pasireiškia dėl paprasčiausio nežinojimo. Šią problemą gali padėti spręsti užsienio kalbų mokymasis, bendrų diskusijų rengimas.

Vertybinės nuostatos. Šios nuostatos iš dalies siejasi su aukščiau aptarta tolerancijos ir atvirumo „kitokiems“ nuostata. Vertybinės nuostatos kalba apie teigiamą skirtingų tautų atstovų požiūrį į tam tikrus dalykus. Čia taip pat svarbi tolerancija, būtina suvokti, kad kiekvienos tautos atstovas turi savo kultūrines vertybes, elgesio normas, papročius, tradicijas.

Nuostata, nukreipta prieš nacionalizmą. Kiekvienai tautai svarbu neprarasti savitumo, kuris ją skiria nuo kitų tautų, daro įdomia kitoms tautoms ir sau pačiai. Tačiau čia iškyla nacionalizmo, perdėto savęs sureikšminimo ir iškelimo grėsmė. Tautinę savimone, o tuo pačių ir tautinę kultūrą charakterizuoja dvi svarbiausios dimensijos – *universalumas* ir *individualumas*. Apie kitataučius rašančiojo užduotis sunki: rasti aukso vidurį tarp šių dimensijų. Universalumas suvokiamas kaip visai žmonių padermei būdingos humanistinės vertybės, kaip universalijos, padedančios įveikti atsilikimą, susitapatinti su pasauliu. Tačiau tas susitapatinimas neturėtų būti aklas ir beatodairiškas, nes taip būtų prarastas individualumas – skiriamasis kiekvienos tautos požymis. Jo esmę nusako universalijų išraiška konkrečiai tautai būdingomis priemonėmis, kurias tauta pasirenka dėl klimatinių, istorinių ir kitokių gyvenimo skirtybių.

Tai, kuo kiekviena tauta skiriasi nuo kitų, o kartu ir dera su kitomis, yra būtina ir reikalinga, nes tik per tautinį individualumą pilniau atsiskleidžia universalijos (visos kartu ir kiekviena atskirai) – žmonijos materialinis ir dvasinis gyvenimas. Kuo daugiau tų išraiškų, tuo geriau. Tokią nuostatą turi turėti apie kitataučius rašantis autorius, tą patį jis turi perteikti ir savo skaitytojams.

Nuostata, nukreipta prieš rasizmą. Tęsiant toliau kalbą apie universalumą ir individualumą, galima pateikti tokį pavyzdį: „grožio“ sąvoka būdinga visoms tautoms, tačiau vienai tautai gražu tai, kas ryšku, kita tauta pirmenybę teikia pasteliniams tonams, viena tauta gražia laiko baltą odą, o kita aukština geltoną, juodą ar raudoną... Išankstinis nustatymas dėl galbūt vienai kultūrai, tautai neįprastos odos spalvos taip pat neturėtų būti artimas rašančiam apie kitataučius.

Nuostata, nukreipta prieš stereotipus: „Nusiimkime kultūrinius akinius“. Kiekvienas individas žvelgia į pasaulį ir vertina jo reiškinius per savo kultūros „akinius“ – vertybių, elgesio, papročių ir tradicijų prizmę. Bendraudami su kitų tautų atstovais, pastebime, kad yra dalykų, kuriuos neretai sunku suprasti ir paaiškinti. Tai verčia manyti, jog egzistuoja savybės (teigiamos ir neigiamos), kurios itin būdingos tam tikros tautos (kultūros) atstovams. Tų savybių „rinkiniai“, kurie ilgainiui susiformuoja visuomenės sąmonėje (tai yra suvokiami tos pačios kultūros atstovų ir priimami kitų kultūrų atstovų kaip savotiški atpažinimo „ženklai“) ir sudaro tautinių savybių stereotipus. Stereotipai

kaip ir „kultūriniai akiniai“ pavojingi, nes neleidžia objektyviai vertinti kitų tautų atstovų, todėl rašančiam apie kitataučius ypač svarbu juos žinoti, pastebėti, tačiau jais nesivadovauti. Viena iš kitataučių pažinimo galimybių – aptarti su jais apie juos sklidančius stereotipus, žinoma, neužgaunant pašnekovų, neskaudinant. Tokiu būdu vieni stereotipai bus paneigti, kiti – galbūt patvirtinti, tačiau žurnalistas turės objektyvią informaciją, bet jau objektyvesnę nei turėjo, nes ją suteiks „kitokios“ kultūros atstovas.

IV. KITATAUČIO VAIZDINIO SPAUDOJE TYRIMAS IR JO REZULTATAI

4. 1. Kokybinė turinio (content) analizė, kaip žiniasklaidos studijų metodas

Kaip ir A. Dobrynino (2001) darbas, šis tyrimas diktuoja gan skeptišką požiūrį į kiekybinių metodų taikymą tokio pobūdžio tyrimuose. Jiems apibūdinti geriausiai tiktų A. Dobrynino pakartotas vieno iš ankstesnių tyrėjų teiginys: „vergiškas, mechaniškas ir nevaisingas žodžių bei frazių skaičiavimas“. Neatsižvelgiant į tai, šiuo atveju skaičiai gali puikiai pasitarnauti kaip gera metafora pasakojimuose apie žiniasklaidos diskursus.

M. Degučio (1999) žodžiais, **content** analizė dažnai naudojama dokumentams analizuoti. Dokumentų sąvoka čia suprantama labai plačiai: tai knygos, laikraščiai, kalbos, laiškai ir t. t. Content analizė labiausiai tinka masinių komunikacijų priemonių analizei. Galima tiesiog skaičiuoti tam tikro periodo laikraščių informacijos tipo vienetų skaičių, tačiau dažniausiai šiose analizėse einama toliau – analizuojamas ir jų turinys. Content analizėje visuomet yra pasirinkimas tarp griežto formalumo ir laisvos interpretacijos: vieno ar kito dokumento turinį tenka interpretuoti, remiantis savo subjektyviu teksto įprasminimu. Žinoma, geriausia naudoti abu metodus – ir formalizuotą, ir subjektyvią analizę. Content analizė yra gana subjektyvi, tačiau naudinga, nes kartais neparodydama objektyvios visuomenės nuomonės, ji leidžia išskirti vieno ar kito reiškinių struktūrą.

Anot A. Dobrynino (2001), content (turinio) analizės metodai, taikomi informacijai žiniasklaidoje analizuoti, leidžia atskleisti bendrus publikacijų ir reportažų struktūros parametrus, tendencijas.

G. Šaparniui (2000) moksliniuose šaltiniuose pavyko aptikti daug termino *turinio analizė* konkretizacijų ir atmainų: *content – analizė* (Holsti, 1969), *sisteminė teksto analizė* (Silbermann, 1967), *raiškumo analizė* (Weymannn, 1973; Wersig, 1968), *reikšmių analizė* (Bessler, 1970), *kiekybinė turinio analizė* (Scheuch ir Roghmann, 1969; Lisch, 1979a), *asociacijų struktūros analizė* (Lisch, 1979b), *kokybinė turinio analizė* (Mayring, 1988), *hermeneutinė – klasifikacinė teksto analizė* (Mathes, 1988) ir t. t. Bet visada kai kalbama apie teksto analizę, tai yra kalbama apie analitiškai apdorojamus tekstus. Tai gali būti bet kokios rūšies tekstai – nuo reportažo laikraštyje iki interviu transkripcijos, nuo paveikslų aprašymų iki psichoanalitinių posėdžių protokolų, tačiau visuose juose pateikiama informacija susisteminama pagal jos apdorojimo taisykles.

„Turinio analizė, kaip socialinių mokslų metodas, iš esmės remiasi tuo, kad įvairūs visuomeninės kultūros bei psichosocialiniai fenomenai vienaip ar kitaip atsispindi tekstuose. Taigi turinio analizė įvairiais savo metodais padeda atskleisti visuomenės

tikrovę. [...] pedagogikoje ir psichologijoje turinio analizės metodai skirstomi į hermeneutiškai interpretuojančios turinio analizės ir empiriškai aiškinančios turinio analizės metodus. Tarp šių sričių yra ir mišrios formos: kokybinė turinio analizė, ideologinė – kritinė turinio analizė, kategorinė turinio analizė ir kt. Nors įvairūs turinio analizės metodai skiriasi savo technine realizacija, apskritai jie traktuojami kaip vieninga metodinė prieiga“ (Šaparnis G., 2000, p. 48).

Toliau G. Šaparnis (2000) apibūdina *hermeneutinės turinio analizės* metodą. Anot autoriaus, jis tarnauja tam, kad perteiktų tekstų giluminę (neretai paslėptą) prasmę. Tai atliekama interpretavimo technikų dėka. Interpretavimo rezultatas yra teksto supratimas. Taip užčiuopiamas ir perteikiamas prasminių sąsajų ir giluminių teksto struktūrų kompleksas, tuo pat metu atsiribojant nuo elementaraus ir tiesmuko teksto bei prasmų aiškinimo. Supratimas yra nukreiptas ne tik į patį tekstą, bet ir į sąsajas su istorija, teksto sukūrimo aplinkybes.

Empirinė teksto analizė, to paties autoriaus žodžiais, pažymi hermeneutinės teksto analizės principinį subjektyvumą. Pastarosios metodai esą individualūs, impresionistiškos prigimties, jų objektyvumo (intersubjektyvumo) neįmanoma patikrinti ir garantuoti. Hermeneutiniai metodai, pasak empiristų, nėra nei reliabilūs, nei validūs ir todėl sukuria subjektyvius, voliuntaristiškus rezultatus. „Gryna“ kiekybinė turinio analizė įmanoma tik tuomet, kai apsiribojama tiesiogiai suprantama teksto turinio dalimi. Principinis kiekybiškumas, kuris turi duoti gerų rezultatų, kritikuojamas kaip pozityvistinis ribotumas. Natūraliai paaiškėja hermeneutinės ir empirinės pozityvistinės prieigų konstruktyvaus suderinamumo idėja. Vienas iš tokių prieigų derinimo būdų yra kokybinė turinio analizė, kurios tarpiniai rezultatai gali būti apdorojami ir kiekybiškai .

„*Kokybinės turinio analizės* atstovams tiek mokslinio metodo pradžioje, tiek ir pabaigoje yra svarbus kokybinis-interpretacinis požiūris. Pradžioje aktualus yra klausimo iškėlimas, tiriamojo objekto pavadinimas, sąvokos ir kategorijos radimas, taip pat analizės instrumentų nustatymas (Mayring, 1988). Po to eina kokybinė ir kiekybinė analizės. Pabaigoje svarbus atgalinio suvokimo santykis su iškeltu klausimu ir suvokimo interpretavimas. Kokybinė duomenų analizė lieka kaip ir klasikiniuose hermeneutiškai – interpretuojančiuose methoduose greičiau subjektyvi, apribota pavienių atvejų studijomis. Tokio „suderinto“, kombinuoto tyrimo procese atsiranda galimybė kokybinėms sritims objektyvizuoti ir valiuoti“ (Šaparnis, 2000, p. 50-51).

Toliau G. Šaparnis (2000) aiškina, kad turinio analizėje pirmas žingsnis į kategorijų sudarymą vyksta teorinėje plotmėje, kuomet formuojamos turinio analizės iškeliamos hipotezės. Taip sudaromos pagrindinės kategorijų sritys, kurios vėliau, remiantis tekstu,

bus perkeliamos į objektyvią plokštumą. Išankstiniai teoriniai apmąstymai veda tik į tarpines, bet ne į galutines kategorijas, kurios teksto medžiagoje bus tikrinamos, taisomos ir perdaromos tol, kol tekstas suvokiamas adekvačiai. Kategorijų sudarymas turinio analizėje vyksta įtampos lauke tarp indukcijos ir dedukcijos.

Naujas galimybes ir perspektyvas kokybinių ir kiekybinių turinio analizės metodų derinimo srityje tyrinėtojams atveria modernios kompiuterinės technologijos. Tuo pasinaudosiu ir aš savo tyrimui atlikti.

4. 2. Turinio (content) analizės procedūros

Kategorijų atradimas (*kategorizacija*) vyksta prasminių vienetų klasifikacijos procese. Kai teminiai vienetai lyginami viena su kitu ir jie atrodo susiję su tuo pačiu fenomenu, jie yra sugrupuojami. O *kodavimas* tai yra pats duomenų analizės procesas. Kodavimas apima operacijas, kurių metu duomenys yra dekonstruojami, konceptualizuojami ir naujai sujungiami (Страусс, Корбин, 2001).

Egzistuoja keletas skirtingų *atvirojo kodavimo rūšių*:

- *pažodinė analizė* (fazių; netgi atskirų žodžių ir pan.). Tai detaliausias, bet tuo pačiu ir vaisingiausias atvirojo kodavimo būdas, reikalaujantis didelių sąnaudų (laiko, darbo ir kt.).
- *sakinių ir paragrafų analizė*. Čia galima kelti klausimą: „Kokia pagrindinė idėja išreikšta šiuo sakiniu ar paragrafu (interviu, lauko tyrimo užrašuose arba dokumente)?“. Duokit jai pavadinimą. Po to sugrįžkit ir atlikite nuodugnesnę įvardintos sąvokos analizę. Šis būdas gali būti taikomas bet kuriuo metu, tačiau jis ypač pravartus, kai jau yra išskirta keletas kategorijų.
- *viso dokumento, stebėjimo ar interviu analizė*. Čia užduodamas klausimas: tikriausiai čia kažkas vyksta? Kuo šis dokumentas skiriasi nuo prieš tai kategorizuoto, kuo jis ypatingas? (Страусс, Корбин, 2001)

Atliekant laikraščių straipsnių dėl kitataučių vaizdinio turinio tyrimą, vykdysiu pažodinę ir sakinių bei paragrafų analizę.

Vykdant straipsnių apie fizinę negalią turinio analizę, bus vadovaujama tokiomis pagrindinėmis procedūromis:

- *palyginimas*;
- *klausimų kėlimas*. (Страусс, Корбин, 2001)

Klausimų iškėlimo tikslas yra duomenų atskleidimas, potencialių kategorijų, jų savybių ir matavimų sukūrimas. Keliami tokie pagrindiniai klausimai: Kas? Kada? Kur? Ką? Kaip? Kiek? Kodėl?

Taigi tyrime bandysiu derinti hermeneutinę, kokybinę ir kiekybinę content (turinio) analizes, remiantis grounded theory (pagrįstosios teorijos) kategorizacijos ir kodavimo procedūromis.

4. 3. Objektivumo užtikrinimas

Vykdamas kokybinius tyrimus dažnai iškyla objektyvumo ir validumo klausimas. *Balansą tarp kūrybos ir mokslo* (Страйсс, Корбин, 2001) rekomenduojama išlaikyti taip:

- 1) Periodiškai žengti žingsnį atgal ir užduoti klausimus: kas čia iš tikrųjų vyksta? Ar tai, ką aš matau ir galvoju atitinka duomenų tikrumą (realybę)?
- 2) Laikytis skeptiškos pozicijos. Visi teoriniai paaiškinimai, kategorijos, hipotezės ir klausimai apie duomenis turėtų būti laikomi pirminiais (išankstiniais).
- 3) Sekti tyrimo procedūromis.

Kokybiniuose tyimuose ypač svarbus detalus ir atviras tyrimo aprašymas, galima sakyti, kad tai prisideda prie tyrimo validumo. Tokiu būdu, su tyrimu susipažįstantys asmenys, gali matyti, kad nepaisant kokybinio tyrimo trūkumų, pakankamas validumas yra įmanomas. (Ratcliff, 2000)

Vykdydama kitataučių įvaizdžio Lietuvos žiniasklaidoje (laikraščiuose) tyrimą ir siekdama objektyvumo bei validumo, vadovausiuosi patarimais, kaip išlaikyti balansą tarp kūrybos ir mokslo. Siekiant sustiprinti teorinį jautrumą papildomai buvo naudojamos grounded theory teorinio jautrumo stiprinimo technikos.

Teorinis jautrumas – terminas, kuris dažnai asocijuojasi su grounded teorija. Teorinis jautrumas priskiriamas prie asmeninių tyrėjo savybių, reiškiančių gebėjimą pastebėti mažus duomenų prasmės ir reikšmės skirtumus. Teorinis jautrumas susijęs su tokiomis savybėmis kaip: įžvalgumas, gebėjimas įprasminti duomenis, suprasti ir atpažinti tinkamus dalykus nuo netinkamų. Dažniausiai koduojant mes „*koduoju tik tai, ką matome*“. Ir problema čia yra tame, kad tyrėjas dažnai neįsisąmonina, kad tai įtakoja jo duomenų interpretacijas. Kad pažintume reiškinius ir galėtume iš duomenų išvesti teoriją mums prireiks teorinio jautrumo, tam stiprinti sukurtos specialios technikos (Страйсс, Корбин, 2001).

Siekiant sustiprinti teorinį jautrumą bus panaudotos dvi grounded theory teorinio

jautrumo stiprinimo technikos, tai – žodžio, frazės arba išsireiškimo analizė bei palyginamosios analizės artimasis palyginimas.

Žodžio, frazės arba išsireiškimo analizė – tai tokia procedūra, kai iš pradžių peržiūrimas dokumentas, po to sugrįžtama prie bet kurio žodžio ar frazės, kuri atkreipė jūsų dėmesį dėl savo reikšmingumo, svarbumo ar įdomumo. Po to yra sudaromas galimų reikšmių (nuo labiausiai iki mažiausiai tikėtinų) sąrašas (Страйсс, Корбин, 2001).

Analizė palyginimų būdu – tai sisteminis dviejų arba daugiau fenomenų palyginimas. Mes dažnai esame pripratę į problemas žiūrėti tam tikru būdu, bet jeigu senasis mąstymo metodas nepadeda išsiaiškinti problemos priežasčių, mes atsiduriame akligatvyje. Čia galimas toks sprendimas – ankstyvojoje analizės fazėje pritaikyti sisteminis fenomenų palyginimą (Страйсс, Корбин, 2001).

Taip pat buvo naudojamas grounded theory „mojavimas raudona vėliava“. Reikia atkreipti dėmesį į tokius žodžius ir frazes kaip „niekada“, „visada“, „to tokiu būdu padaryti neįmanoma“, „Niekas nežino, koku būdu tai padaryti“, „nėra būtinybės tai aptarinėti“ ir pan. Kiekvieną, kai girdime tokius žodžius ir frazes, reikia „mojuoti raudona vėliava“. Tokie žodžiai ir frazės turėtų būti signalai įdėmesnei jų peržiūrai. Čia analitiko problema yra ta, kad jo niekada niekas nebūtų priimama už tikra tik tikint tuo. (Страйсс, Корбин, 2001).

Žemiau esančiuose skyreliuose aptarsiu konkrečius kitataučių įvaizdžio Lietuvos žiniasklaidoje (laikraščiuose) tyrimo rezultatus.

4. 4. Tyrimo imties charakteristika

1 LENTELE

Tyrimo imties charakteristika

DEMOGRAFINIS KINTAMASIS	KATEGORIJA	STRAIPSNIŲ SKAIČIUS (N=82)	STRAIPSNIŲ PROCENTAS	SUMOS PROCENTAIS
DIENRAŠTIS	Klaipėda	33	40,2%	40,2%
	Šiaulių kraštas	49	59,8%	100%
STRAISPNIŲ DYDIS	Labai didelis (daugiau nei 2, iki 3 puslapių)	3	3,6%	3,6%
	Didelis (daugiau nei 1, iki 2 puslapių)	18	22,0%	25,6%
	Vidutinis (nuo 0,5 puslapio iki 1 puslapio)	43	52,4%	78,0%
	Mažas (mažiau nei 0,5 puslapio)	18	22,0%	100%
NUOTRAUKŲ SKAIČIUS	22	1	1,2%	1,2%
	14	1	1,2%	2,4%

	13	1	1,2%	3,6%
	11	1	1,2%	4,8%
	9	1	1,2%	6,0%
	8	2	2,4%	8,4%
	6	3	3,6%	12,0%
	5	7	8,5%	20,5%
	4	8	9,8%	30,3%
	3	8	9,8%	40,1%
	2	13	15,9%	56,0%
	1	32	39,0%	95,0%
	0	4	5,0%	100%
STRAIPSNIŲ PRADŽIOS PUSLAPIS	19	2	2,4%	2,4%
	16	2	2,4%	4,8%
	14	1	1,2%	6,0%
	13	2	2,4%	8,4%
	10	5	6,1%	14,5%
	9	6	7,3%	21,8%
	8	5	6,1%	27,9%
	7	11	13,4%	41,3%
	6	3	3,6%	44,9%
	5	3	3,6%	48,5%
	4	7	8,5%	57,0%
	3	9	11,0%	68%
	2	4	5,0%	73%
	1	22	27,0%	100%
PRIEDAS	Straipsnis yra priede	40	48,8%	48,8%
	Straipsnis yra ne priede	42	51,2%	100%
STRAIPSNIŲ AUTORIŲ LYTIS	vyrų	20	24,4%	24,4%
	moterys	62	75,6%	100%
STRAIPSNIŲ IŠSPAUSDINIMO METAI	2005 (sausis)	44	53,7%	53,7%
	2004 (sausis)	38	46,3%	100%

Taigi kitataučių vaizdinys Lietuvos regioninėje žiniasklaidoje buvo tirtas remiantis rasta 82 „Šiaulių krašto“ ir „Klaipėdos“ straipsniais apie kitataučius 2004 – 2005 metų sausio mėnesį. Kaip matome aukščiau esančioje lentelėje, „Šiaulių krašte“ buvo daugiau nei pusė visų straipsnių apie kitataučius, t.y. 59,8 %, „Klaipėdoje“ – 40,2 %.

Galima sakyti, kad *Šiaulių apskrities dienraštyje „Šiaulių kraštas“ kitataučių temai skiriama pusantro karto daugiau dėmesio nei Klaipėdos apskrities dienraštyje „Klaipėda“.*

Dauguma (52,4%) straipsnių apie kitataučius buvo vidutinio dydžio – užėmė nuo pusės iki vieno puslapio ploto, po 22% straipsnių dideli (daugiau nei vienas, iki dviejų puslapių) ir maži (mažiau nei pusė puslapio), tik 3,6% straipsnių – labai dideli (daugiau nei dviejų, iki trijų puslapių). Galima daryti išvadą, kad *kitataučiams nušviesti dažniausiai naudojami vidutinio dydžio straipsniai – nuo 0,5 iki 1 puslapio.*

Didžioji dauguma straipsnių apie kitataučius yra iliustruota nuotraukomis, tik 5,0% straipsnių yra be nuotraukų. **Dažniausiai straipsniai šia tema yra iliustruojami 1-4 nuotraukomis**: 1 nuotrauka – 39,0%, 2 nuotraukos – 15,9%, 3-4 nuotraukos – po 9,8%. Būta straipsnio su 14 ir netgi 22 nuotraukomis.

Straipsnių apie kitataučius pradžios puslapio numeris pasiskirstė tarp 1 ir 19 puslapio. Daugiausia straipsnių prasideda 1 (27,0%), 7 (13,4%) ir 3 (11%) puslapiuose. **1, 7, 3 puslapiuose prasidėjo daugiau nei pusė (51,4%) visų straipsnių**. Gausų straipsnių apie kitataučius skaičių pirmame laikraščių puslapyje galima paaiškinti tuo, kad abu regioniniai laikraščiai turėjo specialius priedus, skirtus kitiems kraštams ir ten gyvenantiems kitataučiams: „Šiaulių kraštas“ turėjo priedą „Kelionės“, „Klaipėda“ – priedą „Gaublys“. Šių priedų numeracija yra atskira nei pagrindinio laikraščio, t.y. prasideda nuo 1 puslapio. Taigi didžioji dalis straipsnių kitataučių tema prasideda pirmoje dešimtyje laikraščių puslapių. **1 – 10 puslapyje buvo 91,6% straipsnių**.

Daugiau negu pusė (51,2%) straipsnių, aprašančių kitataučius, yra pagrindinėje laikraščio dalyje, likę straipsniai yra prieduose. Priedu šiame tyrime vadinau tokią laikraščio dalį, kuri neįeina į pagrindinės jo dalies numeraciją, o yra atskira, savo puslapių numeraciją turinti laikraščio dalis. **Priedų buvimas abiejuose tiriamuose laikraščiuose paaiškina didelį kiekį straipsnių pirmuose puslapiuose (tokių straipsnių iš viso buvo 22, t.y. 27% visų spausdintų)**. Verta pažymėti, kad „Šiaulių krašto“ ir „Klaipėdos“ dienraščių 1-ajame ne priedo puslapyje buvo išspausdinti 8 straipsniai apie kitataučius (iš jų 2 – „Klaipėdoje“, 6 – „Šiaulių krašte“). Tai reiškia, kad 14 straipsnių pasirodė 1-ajame priedų puslapyje.

Truputį daugiau nei trys ketvirtadaliai (75,6%) žurnalistų tiriamuoju laikotarpiu rašiusių kitataučių tema buvo moterys ir tik 24,4% straipsnių autorių buvo vyrai. Reikia pažymėti, kad šio tyrimo metu nenagrinėti straipsniai, kurie dienraščių puslapiuose perspausdinti arba parengti pagal Lietuvos ar užsienio žinių tarnybų informaciją (pagal ELTA, Reuters ir pan.), t.y. neįmanoma tiksliai nurodyti, kas jų autorius ar autorė.

Kalbant apie straipsnių kitataučių tema išspausdinimo metus, galima pastebėti straipsnių šia tema didėjimo tendenciją, jei 2004 metais „Šiaulių krašte“ ir „Klaipėdoje“ tokių straipsnių buvo 38, tai 2005 metais jų buvo jau 44, t.y. 1,1 karto daugiau nei 2004-aisiais.

Toliau aptarsime straipsnių apie kitataučius kokybinės turinio analizės metu gautas subkategorijas ir jų dažnius. Lentelėje Nr. 3 pridedamas prasminių vienetų kategorizavimo dokumentas, o žemiau esančioje lentelėje pateikiamos subkategorijos ir

jų dažniai bei dažnių procentinės išraiškos. Dažniai buvo paskaičiuoti pagal tai, kokiam skaičiuje straipsnių kategorija buvo aptikta. Kategorizavimas atliktas, vadovaujantis Mariaus Daugėlos magistro darbu, kaip tokio tyrimo atlikimo pavyzdžiu.

4. 5. Kitataučių vaizdinio subkategorijos, jų charakteristikos ir dažniai

2 LENTELE
Subkategorijų dažniai

SUBKATEGORIJA	DAŽNIS (N=82)	%
Kitataučių charakterio bruožai	21	25,6%
Gamtiniai kitataučių turtai	14	17,1%
Ekonominiai kitų šalių rodikliai	13	15,9%
Kitataučių virtuvė	12	14,6%
Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu	11	13,4%
Išsilavinimas kitose šalyse (ne Lietuvoje)	10	12,2%
Kitataučių išorė	10	12,2%
Kitataučių požiūris į alkoholį	9	11,0%
Užsienio keliai ir vairuotojai	9	11,0%
Vyro ir moters santykiai kitų tautų atstovų akimis	8	9,8%
Istorinės kitataučių vertybės	7	8,5%
Vestuvių kitoniškumas	6	7,3%
Kitataučių medicinos pasiekimai ir privalumai	6	7,3%
Kitataučių turtai	6	7,3%
Kitataučiai šeimoje	5	6,1%
Neigiamos nuostatos tam tikros tautos atstovų atžvilgiu	5	6,1%
Užsieniečių nusikaltimai	5	6,1%
Užsienio įstatymai	5	6,1%
Lietuvių verslo reikalai su užsieniečiais, užsieniečių verslas Lietuvoje	5	6,1%
Užsienio kalba	4	4,9%
Kitataučių religija	4	4,9%
Turgus kitose šalyse (ne Lietuvoje)	4	4,9%
Sportas svetur	3	3,7%
Kitataučių požiūris į tvarką	3	3,7%
Kitataučių sveikata	3	3,7%
Užsienio miestų architektūra	3	3,7%
Kitataučių bendruomenės Lietuvoje	3	3,7%
Kitų šalių atstovų teatras, kinas	3	3,7%
Kitataučių požiūris į prostituciją ir seksualines mažumas	2	2,4%
Nakvynė užsienyje	2	2,4%
Užsieniečių labdaringa veikla	2	2,4%
Kitataučių amatai	1	1,2%
Bendrabučiai užsienyje	1	1,2%
Užsieniečiai kaip tėviai	1	1,2%
Kitataučių šventės	1	1,2%
Kitataučių šokiai	1	1,2%

Kitų tautų atstovų kūno kalba	1	1,2%
Auklės užsienyje	1	1,2%
Žvejyba užsienyje	1	1,2%
Kitataučių karinės pajėgos	1	1,2%

Straipsniuose apie kitataučius vienos ar kelių ryškių subkategorijų aptikti nepavyko, daugiau nei ketvirtadalyje straipsnių buvo subkategorija „**Kitataučių charakterio bruožai**“ (25,6%). Ji – didžiausia.

Daugiau nei dešimtadalį visų nagrinėtų straipsnių sudarė tokios subkategorijos: „**Gamtiniai kitataučių turtai**“ (17,1%), „**Ekonominiai kitų šalių rodikliai**“ (15,9%), „**Kitataučių virtuvė**“ (14,6%), „**Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu**“ (13,4%), „**Išsilavinimas kitose šalyse (ne Lietuvoje)**“ (12,2%), „**Kitataučių išorė**“ (12,2%), „**Kitataučių požiūris į alkoholį**“ (11,0%), „**Užsienio keliai ir vairuotojai**“ (11,0%).

Kitos subkategorijos buvo ne tokios dažnos, pasirodė mažiau nei dešimtadalyje straipsnių, tačiau tokių subkategorijų žymiai daugiau nei aukščiau išvardintų (31 prieš 9).

10 subkategorijų pasirodė tik viename straipsnyje, tai „**Kitataučių amatai**“, „**Komunalinės paslaugos užsienio šalyse**“, „**Užsienio kalba**“, „**Užsieniečiai kaip įtėviai**“, „**Kitataučių šventės**“, „**Kitataučių šokiai**“, „**Kitų tautų atstovų kūno kalba**“, „**Auklės užsienyje**“, „**Žvejyba užsienyje**“, „**Kitataučių karinės pareigos**“.

Žemiau pateikiamos detalesnės subkategorijų charakteristikos: jų empirinių indikacijų, t.y. teiginių pavyzdžiai, taip pat prasminių vienetų skaitiniai, procentiniai (pagal dienraštį, bendri) ir teksto tipų (paprasto teksto, antraščių, paantraščių, nuotraukų) dažniai bei pastraipų ir žodžių, sudarančių subkategoriją, skaičius.

Kitataučių charakterio bruožai, gyvenimo būdas												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Estus jis įvardija kaip uždarą bendruomenę“. „Filipinietės sugeba suderinti romantiką ir išmintį. Nelengvos gyvenimo sąlygos vaikystėje dažnai verčia jas subręsti anksčiau nei bendraamžės vakarų Europoje“. „Lietuvaitės yra tarsi vidury tarp slavių ir vakarų europiečių. Manau, pastarosios yra per daug didelės feministės, per daug laisvos, paiso tik savo nuomonės, toleruoja nepriklausomus santykius šeimoje. O štai slavės yra už lietuvaite patiklesnės, mažiau drovios ir drąsesnės, kerinčios pasaulio vyrus plačia šypsena, taip pat grožiu, nuoširdumu ir nerūpestingumu“. „Užsieniečiai galantiškesni ir didesni džentelmenai nei lietuviai“. „Nors švedai ir nėra „mėmės“, tačiau tikrai neatvirauja taip, kaip lietuviai, ir nėra pasirengę visada padėti“. „Lietuviai – tiesmuki bei gruboki, bet tai geriau negu veidmainiaujantys ispanai“. „Vokietijoje žmonės teisingesni ir tvarkingesni. Vadinasi, teisingesni ir tarpusavio santykiai“. „Dovana piligrimams buvo ir portugalų svetingumas“.	12	14,6	9	11,0	21	25,6	20	0	3	1	47	1499
Gamtiniai kitataučių turtai (landšaftas, augmenija, gyvūnija, orai)												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Bamas , 80 000 gyventojų turėjęs miestas, tai – savotiška oazė dykumų platybėse, garsėjanti ir gardžiausiomis datulėmis visame Irane“. „Pagrindinė statybinė medžiaga visada čia buvo rausvas dykumų molis, šiaudai ir palmių kamienai“. „Čia visada gali pamatyti flamingus, o rudenį paukščių migracijos metu vienu metu suskaičiuojama net 27 tūkstančiai sparnuočių“. „<...> pasukome nuo greitkelių į rytines Alpes, kurių pasakiškas grožis ir sniego viršūnės, siekiančios dangų, negali nekerėti“. „Tai tikrai nepaprastas pasaulis. Kitokia augmenija ir gyvūnija, įžymieji simpatiški sterbliniai meškiukai koalos, visą gyvenimą mintantys tik eukalipto lapais“. „<...> Norvegija žinoma savo nuostabiais kalnais su aukščiausiu iš jų Galhiopigenu, kuris beveik 10 kartų aukštesnis už mūsų Juozapinos kalną“.	9	11,0	5	6,1	14	17,1	13	3	26	30	55	2193

Ekonominiai kitų šalių rodikliai (įvairių prekių kainos)												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„<...> benzino kainos Irane itin mažos, tiksliau – pačios žemiausios pasaulyje 1 litras – 6 JAV centai), lėktuvo bilietas kainuoja 25 JAV dolerius, o autobusas šį 1258 km atstumą jums padės įveikti už 4 JAV dolerius“.												
„Jau 1969 metais Jungtiniai Arabų Emyratai pagal naftos eksportą užėmė pirmą vietą pasaulyje. Naftos gamyba ir dabar atneša 20 procentų šios šalies pelno“.												
„Supermarketas (Portugalijoje – aut. pastaba). Mėsa gerokai brangesnė negu pas mus. Kitos prekės kainuoja panašiai. <...> Benzinas kainuoja maždaug eurą, dyzelis truputį pigiau“.	8	9,8	6	7,3	14	17,1	12	2	3	6	42	1775
„Antai Nairobyje prabangaus angliško stiliaus viešbučio su apsauga, baseiniais ir kitais privalumais kambarys kainuoja 56 eurus už parą“.												
„Amerikiečių pragyvenimo lygis – aukštas. Net ir paprastą fizinį darbą dirbantieji užsidirba ne tik būtiniausiomis reikmėms, bet ir laisvalaikio pramogoms“.												
Kitataučių virtuvė												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„<...> totorių virtuvė – neatsiejama tautos gyvavimo dalis“.												
„Maratas prisipažino, kad jam labiausiai patinka gaminti šašlyką. Tai ilgas ir sudėtingas procesas. Šašlykas nėra vien kepinta mėsa, kaip įsivaizduoja dauguma. Mėgstamiausias Marato patiekalas – tolma, tai savotiški armėniški balandėliai su vynuogių lapais“.												
„Nepamenu, kaip vadinasi jų (švedų – aut. pastaba) tradiciniai patiekalai, bet skonis jų kažkoks ne toks“.												
„Sočelnik vakarą visa šeima sėda prie stalo ir skanauja tradicinį patiekalą – sočevo – gaminamą iš šutintų grūdų, razinų bei medaus“.												
„Kenijoje kaimo žmonės skerđžia ožkas, avis. Nevalgo tik kiaulienos. Populiariausias valgis – baltųjų kukurūzų košė, vadinama ugali, šiek tiek primenanti kietą manų košę“.	11	13,4	1	1,2	12	14,6	12	2	3	6	44	1245

Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių jų vizitų į Lietuvą ar lietuvių viešnagės svetur metu												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Atvykę į Maskvą lietuvaičiai buvo apgyvendinti prabangiam viešbutyje „Kosmos“, turėjo galimybę pasižvalgyti po Maskvos Didžiojo teatro užkulisius, kur patekti gali tik labai svarbūs asmenys <...> stebėjosi puikia organizacija – dėl nieko „Rossijos“ koncertų salėje šokusiems lietuviams nereikėjo jaudintis, nebuvo chaoso ir blaškymosi, prie ko nori nenori tenka įprasti tėvynėje“.	5	6,1	6	7,3	11	13,4	11	5	3	11	74	2658
„Praėjusių metų pabaigoje Neringos miesto delegacija <...> lankėsi Estijoje. <...> Kelionės tikslas – pamatyti ir aplankyti kurortines Estijos vietas“.												
„Tas katastrofiškasis Berlyno teatras, kuriame mums teko vaidinti, netgi pasiūlė mus įtraukti į savo repertuarą“.												
Išsilavinimas užsienyje (vidurinis, aukštasis)												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Stokholmo universiteto studentai mokosi tik po vieną dalyką, pavyzdžiui, makroekonomiką studijuoja keletą mėnesių, tada iš karto laiko egzaminą ir jau naują dalyką kemša į savo galvutes“.												
„<...> paskaitos vyksta tik anglų kalba, vadovėliai, žinių patikrinimai taip pat tik anglų kalba“.												
„Pamokose naudojami projektoriai, modernūs mikroskopai, kitokie prietaisai, kurie švedams ne naujiena. <...> Pradėjau mokytis naujų dalykų, kurių nesimokiau Lietuvoje. Vienas toks – programavimas“.												
„Prancūzijoje studijuoti yra sudėtingiau nei kitose Europos šalyse; skiriasi aukštojo mokslo sistema, be to, reikia gerai mokėti prancūzų kalbą“.	7	8,5	3	3,7	10	12,2	10	2	4	1	57	2531
„Vyresnioji dukra Gabija jau lanko katalikiškąją mokyklą. Vilki anglišką uniformą ir puikiai kalba angliškai. Už savaitę, praleistą šioje mokykloje, tėvams tereikia mokėti 7 svarus“.												
„<...> Kenijos mokytojai – muzikalūs, dainuoja subtiliai, dažniausia trimis balsais, puikiai jaučia ritmą“.												
„Iš mokyklos (Italijoje – aut. pastaba) neišeisi, kol nepasibaigs pamokos, nes vos tik jos prasideda, durys užrakinamos“.												

Kitataučių išvaizda ir apranga												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„<...> vokiečiai tik galvoja, kad yra gražios ir per daug savo išvaizdai ir elegancijai dėmesio nekreipia“. „Dažnai galima stebėti baltomis palaidinėmis, vadinamaisiais kandoura arba dishdasha, apsivilkusius vyrus, žingsniuojančius gatve, o už kokio gero metro iš paskos kulniuojančias juodomis čadromis, čia vadinamomis abayah, apsigaubusias moteris“. „Kitose Europos šalyse merginos rengiasi labai paprastai, o pamatyti originaliai apsirengusių panele – bene stebuklas“. „<...> prancūzai moka labai gražiai elgtis su moterimis, bet man jie per žemo ūgio. Italai – temperamentingi, bet irgi žemoki, gal per daug plepūs, skandinavai –aukšti, bet labai uždari <...>“. „Stebino ir būsimų bendrakeleivių vyrų kelnų mūvėjimo maniera. Beveik visų juodaodžių jos buvo nusmuktos ligi sėdmenų, be vargo galėjai pamatyti, kad jie ignoruoja apatinį trikotažą“. „O baltiesiems tikra egzotika Kenijoje – sutikti masajų gentį. Tai liesi, išdidūs, paslaptingi žmonės. Ausyse – daugybė papuošalų“.	5	6,1	5	6,1	10	12,2	9	2	1	2	16	612
Kitataučių požiūris į alkoholį												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Užsieniečiai moka nepasigerti ir normaliai bendrauti“. „Švedijoje populiariausias pasilinksminimo būdas, tiesą pasakius, yra gėrimas“. „Pavakarieniavus vokiečiams juokais pasiūlau, ar nenorėtų viskio, ir suokalbiškai parodau į rankinę. Ir kaip aš nustembu, kai jie apsidairę, ar padavėjai nemato, atkiša man tuščius alaus bokalus <...>“. „Dabar ypač dažnai alkoholiu piktnaudžiauja Suomijos jaunimas“. „<...> pagal išgerto alaus kiekį Australija užima pirmaujančias pozicijas“. „Už viešbučio teritorijos svaigalų nenusipirksi ir neišgersi. Antraip – ilgiems metams gali atsidurti kalėjime“.	3	3,7	6	7,3	9	11,0	9	0	4	2	14	545

Užsienio keliai ir vairuotojai												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„<...> kaip šiais keliais, kurie kalnuose net neturi apsauginių tvorelių, galima važiuoti žiemą <...> Tiesa, daugelis tokių kelių turi aukštus, net keletą metrų siekiančius ir kelio juostą žyminčius signalinius stulpelius“.												
„Stebino tai, kad didžiulis automobilių srautas, lyg ir netvarkingas judėjimas gatvėje mums nekliudė jaustis saugiams ir nepykino išmetamų dūmų kvapas“.												
„<...> Švedijos vairuotojai mandagūs! Gali perėja kad ir ropoti – nė vienas nepypTELės“.	6	7,3	3	3,7	9	11,0	9	4	3	7	37	1184
„Vairuotojai (Portugalijoje – aut. pastaba) emocingi – pypsi, bet labai paslaugūs, praleidžia net degant raudonai šviesai, žinoma, mažose gatvelėse“.												
„Čia (Kenijoje – aut. pastaba) dulkėtais, duobėtais keliais, o kartais net pievomis rieda autobusiukai“.												
Vyro ir moters santykiai kitų tautų atstovų akimis												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„<...> jei moteris nenorės, joks vyriškis prie jos neprieis. Kultūrinės tradicijos čia griežtos. Moterų ne tik niekas neprievartauja, bet ir už rankos nedrįsta paimti. Nebent moteris pati išprovokuos vyrą artimesniam kontaktui“.												
„Kokiu verslu šis užsiima, ji taip ir nesužinojo. Ir apskritai moteriai čia tokių dalykų klausinėti vyrą nepriimtina“.												
„Arabų kraštuose moteris vyrui prieštarauti negali“.												
„Vyras aborigenas naudojasi savo lytinio akto teise su klasifikuotomis žmonomis iš jo pagrindinės žmonos grupės. Tą pačią teisę turi ir moterys su klasifikuotos grupės vyrais“.												
„Moterys jiems (ispanams – aut. pastaba) – tik patelės, kurių vienintelis naudingas organas – skylutė“.												
„<...> arabės itin griežtai auklėjamos <...> jos taip išgąsdintos, kad į svetimą vyrą net pažiūrėti bijo. Ir tai nenuostabu – už kontaktą su svetimu vyru jų laukia mirties bausmė“.	2	2,5	6	7,3	8	9,8	8	1	2	2	18	717

Istorinės kitataučių vertybės												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„<...> Ir nors daugelis pastatų čia statyti XV-XVII a., tačiau yra ir senesnių, statytų iki XII amžiaus. Senoji miesto dalis – Arg e Bamas – tai savotiškas muziejus po atviru dangumi“. „Senamiestis Diuseldorfe – nedidelis. Net 85 proc. pastatų čia buvo sugriauta Antrojo pasaulinio karo metais“. „<...> Kubos teritoriniuose vandenyse nuskendę laivai yra dalis kubiečių istorinio ir kultūrinio palikimo“. „<...> nedidelis Graso miestelis. Jo senamiesčio mūrai, atrodo, mena dar Romos Imperijos laikus. Jis žymus dar ir tuo, kad čia veikia 1926 metais įkurtas parfumerijos fabrikas ir muziejus“. „Istorijos mokytoja sakė daug sužinojusi apie japonų istorijos, kultūros paminklus, religiją. Ji žavėjosi senąja sostine Kiotu, jo sodais ir šventyklomis, kurių mieste yra tiek, kad prireiktų penkerių metų visoms aplankyti, jei kasdien apžiūrėtum po vieną“.	3	3,7	4	4,9	7	8,6	7	1	4	13	55	2088
Vestuvių tradicijų, papročių, prietarų kitoniškumas												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Kaip bebūtų keista, tipiškų filipinietišκών vestuvių papročių pagrindas yra misionierių iš Ispanijos atvežtos tradicijos <...> Kaip ir kiekvienoje šalyje Filipinuose esame daugybė prietarų, susijusių su vedybomis“. „<...> ištekti už nemylimo, bet labai turtingo arabo – tapti jo antrąja žmona jai tikrai neatrodė problemiška“. „Sena kinų legenda byloja, kad tik gimusius vyrus ir moteris, kurie skirti vienas kitam, dievai per kulkšnis suriša raudona juostele. Ilgainiui ši juostelė vis trumpėja, kol du žmonės galiausiai tampa sutuoktinių pora. Raudona spalva, Kinijoje reiškianti džiaugsmą, yra pagrindinis vestuvių atributas. Net baltų gėlių puokštė čia nepriimtina, mat balta spalva susijusi su gedulu“. „Aborigenas negali vesti tos, kuri jam patinka. Privalo vesti moterį iš jam tinkančios klasės ar santuokinės grupės“.	2	2,4	4	4,9	6	7,3	6	3	6	19	54	2209

Kitataučių medicinos industrijos pasiekimai ir privalumai												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Klaipėdos ligoninės gydytojui Gintarui Gelžiniui, kuris yra prancūzų plastinės chirurgijos mokyklos auklėtinis, dar taip pat nė karto neteko didinti sėdmenų. Tačiau grįžęs iš Paryžiaus jis iš naujo žavisi plastinės chirurgijos pasiekimais ir prancūzais, kurie moka džiaugtis savimi“. „<...> Vokietijoje medikai tikisi sustabdyti ligą ir mergaitei persodinti kaulų čiulpus. Artimųjų donorų kaulų čiulpų transplantacija medicininio požiūriu neduos rezultatų, o operacijos, taikant svetimų donorų kaulų čiulpus, iki šiol Lietuvoje neatliekamos. „<...> Nikos gydymas įmanomas tik Vokietijoje <...>“. „Visai neseniai mūsų šalies medikų bejėgystę savo kailiu patyrė ir berniukas iš Alytaus. Patekęs į autoavariją, jis ilgą laiką buvo ištiktas komos, ir medikai tėvams teigė, jog padėti niekuo nebegali. Po vienoje Rusijos klinikoje atliktos operacijos jis jau pradeda judėti“. „<...> gimdyti Anglijoje – vienas malonumas. Netenka kentėti skausmų. Taikoma anestezija. Mokėti už paslaugas nereikėjo, nes gimdymas laikomas būtinąja pagalba“.	1	1,2	5	6,1	6	7,3	6	4	4	4	38	1821
Kitataučių turtai												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Miestas (Dubajus – aut. pastaba) tiesiog alsuoja prabanga, kurios negali nepastebėti <...>“. „Ją žavėjo sidabriniai rolsroisai, pasitinkantys viešbučio svečius jau oro uoste, ir nuostabios čia atplaukusių milijonierių jachtos“. „Per patį vasaros karštį karalius su didžiule palyda palieka savo kondicionierių vėsinaamus rūmus ir išvyksta gyventi į beribes smėlynų erdves. Tiesa, palapinėse gaudžia elektros generatoriai, virš palapinių stypo palydovinių sistemų lėkštės, netoliese rymo koks nors modernus lėktuvėlis, pritaikytas nutūpti ant gruntinių paviršių“.	1	1,2	5	6,1	6	7,3	6	1	1	16	17	969

Kitataučiai kaip šeimos žmonės												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Filipinietis apibūdinamas kaip puikios žmonos, besirūpinančios šeima ir vaikais. Jos atidžios, rūpestingos ir darbščios. Šeima joms – didžiausia vertybė, <...> “. „Mane labiausiai Vakarų Europoje žavi, kaip bendrauja išsiskyrusios šeimos. Ten skyrybų procesas vyksta civilizuotai ir buvę sutuoktiniai gali likti gerais draugais“. „<...> tėvai pratina savo atžalas prie darbo, kuriam laikui priverčia išvykti iš Australijos. Dažnai sužinai, kad kokio nors gerbiamo, žinomo profesoriaus sūnus plauna indus kokiame nors Olandijos restorane <...>“. „Vyrai gali turėti kelias žmonas, tačiau privalo išlaikyti ir jas, ir su jomis sugyventus vaikus. Išlaikyti – vadinasi, aprūpinti maistu. Vyro žodis šeimoje – lemiamas“. „Vyras (Egipte – aut. pastaba) gali turėti po tris žmonas. <...> Šeimos gausios, vidutiniškai auga po penkis vaikus“.	2	2,4	3	3,7	5	6,1	5	1	1	1	11	381
Neigiamos nuostatos tam tikros tautos atstovų atžvilgiu												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Kaip ir kiekvieną tautą, taip ir čigonus sudaro skirtingi žmonės. Vis dėlto dar labai daug įvairių taborų moterų savo šeimas maitina kvailindamos burtais praeivius autobusų stotyse, miestų aikštėse ir net patiklių žmonių namuose“. „<...> japonas, jei jis moka vinį įkalti, tai kala gerai, bet daugiau nieko ir nesugeba. Gal net savo žmonos pamylėti nemoka“. „<...> europietiškos moralės požiūriu, visiškas palaidumas: vyrai ir moterys užsiima seksu chaotiškai, pereidami nuo vieno prie kito. Iš tikrųjų čia veikia griežta sistema, nurodanti, su kuo galima, o su kuo negalima“. „O kaip dėl arabų merginų? Juk ir aš ilgą laiką buvau maitinamas istorijomis apie tai, kad jos, uždarytos haremuose, labai ištrokšta meilės ir (jei pasitaiko proga) slapta nusideda su koku atvykėliu iš Londono ar...“. „Amerikietis nori bažnyčios prie Kryžių kalno“.	1	1,2	4	4,9	5	6,1	5	1	1	0	24	1157

Nusikalstama užsieniečių veikla												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„2003 m. liepą autobuso, kuris iš Los Andželo važiuo į San Franciską, vairuotojui, 42-ejų metų Čarlzui Ketonui, pirmoje eilėje sėdėjęs musulmonų tikėjimo metisas staiga skustuvu perrėžė gerklę“. „Dažniausiai čigonų būrėjų aukomis tampa moterys, paaugliai ir vaikai. Apgautųjų sąraše daugiausiai yra merginų, kurioms būrėjos įteigia, kad jos neištekės, jei nepanaikins užkeikimo“. „Užsienio valstybių piliečiai spjauna į Lietuvos kelių eismo taisykles bei Administracinį kodeksą. Sulaukę nuobaudų už šių įstatymų pažeidimus kai kurie užsieniečiai ramiai išvažiuoja iš Lietuvos nesumokėję baudų“. „NATO misiją Šiauliuose baigusią Didžiosios Britanijos karių kelionė iš naktinio klubo į viešbutį baigėsi policijoje. Ketvirtadienio naktį tris jaunos, garsiai šūkavusius karius pareigūnai sulaukė dėl viešosios rimties sutrikdymo“.	3	3,7	2	2,4	5	6,1	5	3	5	2	65	1919
Užsienio įstatymai												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Arabijos pusiasalio valstybėse viešėjau tik savaitę, tačiau man to užteko, kad suprasčiau, jog šariato įstatymai, kuriais vadovaujamas, yra neapsakomai griežti. Viena vertus, jie žmogų saugo ir globoja, kita vertus, pažeidžia jo teises“. „Dubajuje (JAE) gyvenu nuo 1995-ųjų. Tačiau tos valstybės pilietybės neturiu. Nes Arabijoje pilietybės nenusipirksi ir neįgysi už jokių nuopelnus. Arabijoje man suteikta teisė gyventi“. „Pagal Kuveite galiojančius įstatymus ne piliečiai neturi teisės įsigyti jokio nekilnojamo turto, steigti įmonės. Nekilnojamojo turto nuoma, verslo steigimas – viskas turi atnešti pinigų piliečiams“.	4	4,9	1	1,2	5	6,1	5	1	3	0	35	1195

Lietuvių verslo reikalai su užsieniečiais, užsieniečių verslas Lietuvoje													
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius	
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka			
	N	%	N	%	N	%							
„Šią savaitę Šiaulių centre atidaromas pirmasis Baltijos šalyse 100 vietų greitojo maitinimo restoranas „Pietietiška keptas viščiukas“, kuris įsijungs į tūkstančio restoranų visame pasaulyje tinklą. Užsienyje populiarų viščiuką atvedė šiauliečių bendrovė, sudariusi frančizės sutartį su žinomu Anglijos tinklu SFC („Southern Fried Chicken“. „<...> tiesiogiai su irakiečiais bendradarbiauti būtų sunku ir dėl to, kad čia nedaug verslininkų moka anglų kalbą ar turi kompiuterinį ryšį. „Situacija Irake dabar panaši į situaciją, žlugus Tarybų Sąjungai, kai viską reikėjo pradėti iš naujo“,– sako R. Volbekas“. „Augmenų kaimo (Radviliškio rajonas) gyventojai ik šiol stebisi Švedijos piliečio Bengto Jonasono sprendimu atokiame jų kaime įsteigti medienos perdirbimo užsiimančią bendrovę. Šis užsieniečio sprendimas nuo nedarbo išgelbėjo keliolika kaimiečių <...>“.	5	6,1	0	0	5	6,1	5	4	5	7	61	2187	
Kitataučių religija													
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius	
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka			
	N	%	N	%	N	%							
„Mekoje stovi įžymioji Kaaba. Pasak legendos, tai buvo pirmoji šventovė, kurią įsteigė tautų tėvas Ibrahimas (krikščioniškai – Abraomas). Melsdamiesi Kaaboje, musulmonai vienas į kitą atsisėdžia veidais“. „Katalikai ir sentikiai bei stačiatikiai – vienos šaknies religijos. XI amžiuje krikščionybė skilo į kelias atmainas. XVI amžiuje katalikiškasis pasaulis perėjo prie Grigaliaus kalendoriaus, Rusija tada atsisakė“. „Sekmadieniais (Kenijoje – aut. pastaba) meldžiamasi šventovėje po atviru dangumi. Eidami melstis gyventojai išpuodingai išsipuošia. Drabužiai – ryškių spalvų, pūstos palaidinių rankovės, pūsti sijonai“.	3	3,7	1	1,2	4	4,9	4	0	0	5	20	746	

Turgus kitose šalyse (ne Lietuvoje)												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Arabų miestas be turgaus – tai tas pats, kaip Aladinas be lempos. Tačiau Arabijos pusiasalio turguose deramasi visai kitaip nei, tarkim, Egipte ar Maroke. Pusiasalyje prekeiviai stengiasi labiau gerbti pirkėją“.												
„Jei įėjai, nieko nenupirkęs neišeisi. Jei ką nusižiūrėjai ir pasiūlei dešimt kartų mažesnę kainą, tai kad ir kilometrą vysis ir įsiūlys tą daiktą“.	3	3,7	1	1,2	4	4,9	4	0	1	0	28	489
„Nuo 14-ojo amžiaus veikiantis nacionalinis (Egipto – aut. pastaba) turgus – Khan El Khalili – dar vienas paslaptingas atskiras pasaulis. Jo neaplankyti – nuodėmė“.												
Užsienio kalba												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Norvegijoje beveik kiekvienas kaimas ar miestas turi savo dialektą, kuris išlaikomas ir išvykus gyventi į kitą vietą. Tai lyg skiriamoji žymė, kuria didžiuojasi kiekvienas norvegas“.												
„<...> Rygoje kalbama arba latviškai, arba rusiškai, o Ignas nemoka nei vienaip, nei kitaip, bet sako, kad pasirinkimas lankyti vaidybą pas rusakalbį būrelio vadovą negąsdino“.	2	2,4	2	2,4	4	4,8	4	0	0	1	7	374
„Pagrindinė (Kenijoje – aut. pastaba) – svahili kalba, kuri išsiskiria į maždaug 40 dialektų“.												
Sportas svetur												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Nors Airijoje kultūrizmas nėra itin populiari sporto šaka, tačiau varžybose dalyvių yra akivaizdžiai daugiau nei Lietuvoje. Šioje Britanijos šalyje visas pozicijas yra užkariavęs futbolas“.	2	2,4	1	1,2	3	3,6	3	1	2	1	13	403
„Portugalai pamišę dėl futbolo, kitamet Portugalijoje vyks futbolo pasaulio čempionatas, stato net dešimt futbolo stadionų“.												

Kitataučių požiūris į tvarką												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„<...> apyvaremis tradicijomis garsėjančioje Amerikoje dauguma lukštų, popierių ar buteliukų mėtomi tiesiai ant grindų“. „Jaunos, kūdikius žindančios meksikietės nepasirūpino sauskelnėmis, tad jų atžalos mažus reikalus darė tiesiai joms ant krūtinų“. „Pirmadienis Kenijos miesteliuose – skalbimo diena. Moterys, nešinos dubenimis su skalbiniais, traukia prie ežero“. „Po pamokų moksleiviai patys valo klases, koridorius, tualetus, tvarko mokyklos kiemą“.	2	2,4	1	1,2	3	3,6	3	0	1	0	2	243
Kitataučių sveikata												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Suomijos vaikai vis rečiau serga vaikiškomis ligomis, kūdikių mirtingumas čia vienas mažiausių pasaulyje, tačiau suomiams kelia susirūpinimą tai, kad daugelis šalies gyventojų kenčia nuo antsvorio, piktnaudžiauja alkoholiu ir dažnai miršta nuo širdies ligų“. „<...> Skandinavijoje apie 80 procentų žmonių turi problemų dėl netaisyklingos pėdos formos: pilnapadiškumo, kreivapėdystės, neteisingai išcentruotų svorio taškų ir taip toliau“.	1	1,2	2	2,4	3	3,6	3	1	1	2	21	605
Užsienio miestų architektūra												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Nuo aštuoniolikto amžiaus Oberamergau puoselėja dar vieną tradiciją – tinko tapybos. Beveik kiekvienas namas, jų grupės yra nepakartojamas meno kūrinys. Sienos nuo pamatų iki stigų ištapytos pasakų, legendų motyvais, medžioklės scenomis ir Biblijos vaizdais“.	3	3,7	0	0	3	3,7	3	1	1	2	12	348

Kitataučių bendruomenių veikla Lietuvoje												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Į „Sandugač“ šventę suvažiavo totoriai iš įvairių Lietuvos miestų. Tarp jų Lietuvos totorių bendrijų sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas“. „<...> jokių oficialių susibūrimų ir renginių tomis dienomis Rusų kultūros centras nerengia. Į bendrą būrį renkasi tik sutikti Saryj Novyj god“. „Baltų centro“ vadovė Regina Kvašytė labiausiai norėtų, kad į organizacijos veiklą įsijungtų Šiauliuose gyvenantys latviai“.	2	2,4	1	1,2	3	3,6	3	2	0	3	31	718
Kitų šalių atstovų teatras, kinas, jo vertinimas												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Kartais spektakliai, sulaukę didžiulio dėmesio visame pasaulyje, nesulaukia jokio dėmesio JAV. Dažniausiai jiems patinka paprasti lengvai suprantami spektakliai“. „Teisę vaidinti turi tik tikrieji Oberamergau gyventojai. Vaidmenys paskirstomi iš anksto: vyrai spėja užsiauginti plaukus, moterys nekerpa kasų ir atideda vestuves“. „Naujosios Zelandijos peizaže „Žiedų valdovą“ ekranizavusiam režisieriui Piteriui Džeksonui beveik neprireikė papildomų gamtą imituojančių dekoracijų“.	2	2,4	1	1,2	3	3,6	3	1	1	1	11	358
Kitataučių požiūris į prostituciją ir seksualines mažumas												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Prostitucija veikia, nors oficialiai ji uždrausta. Bet čia niekas nesiunčia policijos būrių į „raudonųjų žibintų kvartalą“ nusiaubti viešnamių“. „Australai su pagarba žvelgia į svetimas tradicijas, kitoki gyvenimo būdą. Čia yra gėjų ir lesbiečių bendruomenės, leidžiančios savo žurnalus ir laikraščius“. „Ar galima surasti Arabijos pusiasalyje laisvos meilės? Galima. Viešbučiuose. Tik labai trumpai ir labai brangiai. Tačiau aptarnaus jus tos pačios merginos europietės <...>“.	0	0	2	2,4	2	2,4	2	0	0	0	3	97

Nakvynė užsienyje												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Tačiau kiek nustebome, kai viešbutis pasitiko sandariai uždarytomis durimis, o už langų nesimatė nei administratoriaus, nei kokio kito jo darbuotojo“. „Helsinkis. Septynių aukštų pastatas pačiame miesto centre. Tai tik vienas iš 104 Suomijos sostinėje esančių studentų bendrabučių, kuriuose yra 8 tūkstančiai kambarių, juose gyvena 16 tūkstančių studentų“.	1	1,2	1	1,2	2	2,4	2	1	3	4	16	480
Užsieniečių labdaringa veikla												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Paskutiniąją praeitų metų dieną NATO pasiuntiniai iš Didžiosios Britanijos Karališkųjų oro pajėgų dalijo dovanas Šiaulių ligoninės vaikų chirurgijos skyriaus jauniems ligoniams bei Šiaulių apskrities kūdikių namų auklėtiniams“. „Vokietijos pilietė Gertraud Nebeck beveik pusę laiko praleidžia Lietuvoje. Čia ji dalija Vokietijoje surinktą labdarą, remia ligonines, daugiavaikes šeimas, vargingus žmones“.	2	2,4	0	0	2	2,4	2	2	0	3	18	511
Užsieniečiai kaip įtėviai												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Motinos badu marintas Šiaulių rajono Kuršėnų vaikų globos namų auklėtinis Nedas Navickas šią savaitę išskrido į naujuosius namus Prancūzijoje. Prieš kelionę su įtėvių Kler ir Žano Luji Bufjė šeima Nedukas apsilankė globos namuose ir atsisveikino su draugais bei dvejus metus jį auginusiais darbuotojais“.	1	1,2	0	0	1	1,2	1	1	1	1	6	218

Kitataučių amatai												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Miestelį (Oberamergau, Vokietija – aut. pastaba) garsina <...> šimtmečius puoselėti dailieji amatai, ypač – medžio drožyba, tapyba ant stiklo ir keramika“.	1	1,2	0	0	1	1,2	1	0	1	1	2	87
Bendrabučiai užsienyje												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Stokholmas. Nemažai Švedijos sostinėje esančių studentų bendrabučių pastatyti per paskutiniuosius ketverius. Naujuose bendrabučiuose atskirai yra virtuvė, dušas ir tualetas, bendrabučiai pritaikyti neįgaliesiems studentams. Bendrabučiuose gyvena 18 tūkstančių studentų, dar 30 tūkstančių tebelaukia kambario“.	1	1,2	0	0	1	1,2	1	1	2	4	15	283
Kitataučių šventės												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Antradienio vakarą Šiaulių rusai sėdo prie šventinio Sočelnik (Kūčių) stalo, vakar ir šiandien švenčia Sviatki (Kalėdas). O Naujuosius metus (Saryj Novyj god) sutiks sausio 13-ąją“.	1	1,2	0	0	1	1,2	1	1	0	1	13	154
Kitataučių šokiai												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Graikai dažniausiai šoka ratu, susikibę už rankų. Vienas iš šokių – garsusis sirtakis“.	1	1,2	0	0	1	1,2	1	0	0	0	2	46

Kitų tautų atstovų kūno kalba												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Nusilenkti japonai mokosi nuo mažens. Mes išmokome tik tiek: sutikus bendradarbį, užtenka nusilenkti 15 laipsnių kampą, viršininkui jau reikia lenktis 50 laipsnių, pamačius ką nors iš imperatoriškosios šeimos – 75 laipsnių, o kai vyras grįžta iš darbo vėliau negu turėtų, jis žmonai privalo nusilenkti 95 laipsnių kampą“.	1	1,2	0	0	1	1,2	1	0	0	0	1	66
Auklės užsienyje												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Už auklės paslaugas turtingesni anglai moka net po tūkstantį svarų per mėnesį. Gražina prižiūrėti savo dukrą taip pat samdė auklę. Jos paslaugos kasdien kainuodavo po 20 svarų“.	1	1,2	0	0	1	1,2	1	0	1	0	3	73
Žvejyba užsienyje												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Anglų žvejai yra įsigudrinę dirbti toje Šiaurės jūros dalyje, kur yra naftos verslovės grėžiniai ir vamzdynai. Jie dėl didelio slėgio yra šilti. Ten susitelkia žuvų maisto – planktono. Juo maitintis atplaukusios žuvys yra garantuotas laimikis žvejams“.	0	0	1	1,2	1	1,2	1	1	0	3	13	729
Kitataučių karinės pajėgos												
Empirinių indikacijų (teiginių) pavyzdžiai	Prasminių vienetų dažniai (N=82)						Teksto tipų dažniai				Pastraipų skaičius	Žodžių skaičius
	Šiaulių kraštas		Klaipėda		Iš viso		Tekstas	Antraštė	Paantraštė	Nuotrauka		
	N	%	N	%	N	%						
„Dešimt norvegų karių į Šiaulius atvyko užvakar. Vakar vakare prie jų prisijungė dar dvidešimt karių. Pirmieji du Norvegijos karališkųjų karinių oro pajėgų naikintuvai F-16 į Šiaulius turėtų atskristi sausio 10 dieną, o sausio 12-ą – kiti du“.	1	1,2	0	0	1	1,2	1	0	0	1	4	102

Beveik visos subkategorijos atspindėjo straipsnių apie kitataučius tekstuose tokiais pačiais dažniais kaip ir prasminiai vienetai.

Yra nemažai subkategorijų (12), į kurias nepateko straipsnių antraštės (pavadinimai), pavyzdžiui, daugiausiai pasikartojusio „Kitataučių charakterio bruožų, gyvenimo būdo“ antraščių visiškai nebuvo.

Daugelis antraščių į subkategorijas pateko po 1 kartą, tokių subkategorijų – net 15 iš 40. **Daugiausiai antraščių** (5) buvo subkategorijoje **„Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu“**. Nuo jos nedaug atsiliko (4) „Kitataučių medicinos pasiekimai ir privalumai“ ir „Lietuvių verslo reikalai su užsieniečiais, užsieniečių verslas Lietuvoje“ subkategorijos, po 3 antraštes turėjo subkategorijos „Nusikalstama užsieniečių veikla“, „Vestuvių tradicijų, papročių, prietarų kitoniškumas“, „Gamtiniai kitataučių turtai (landšaftas, augmenija, gyvūnija, orai)“. Taigi vienos ryškiai išsiskiriančios antraštės subkategorijos neaptikta.

Daugiausiai paantraščių (26) pateko į subkategoriją **„Gamtiniai kitataučių turtai (landšaftas, augmenija, gyvūnija, orai)“**, žymiai mažiau (6) paantraštės buvo subkategorijoje „Vestuvių tradicijų, papročių, prietarų kitoniškumas“. 5 paantraštės buvo subkategorijose „Lietuvių verslo reikalai su užsieniečiais, užsieniečių verslas Lietuvoje“ ir „Nusikalstama užsieniečių veikla“.

Taigi daugiausiai 2004 ir 2005 metų sausio mėnesio laikotarpio „Klaipėdos“ ir „Šiaulių krašto“ antraščių ir paantraščių atspindėjo **„Trumpalaikė pažintį su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu“** bei **„Gamtinis kitataučių turtas (landšaftas, augmenija, gyvūnija, oras)“**.

30 nuotraukų buvo įvardintos teiginiais, patekusiais į subkategoriją **„Gamtiniai kitataučių turtai (landšaftas, augmenija, gyvūnija, orai)“**, **19** – **„Vestuvių tradicijų, papročių, prietarų kitoniškumas“**, **16** – „Kitataučių turtai“, **13** – „Istorinės kitataučių vertybės“, **11** – „Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu“. Kitose subkategorijose nuotraukų buvo mažiau nei 10, 8 subkategorijose jų iš viso nebuvo.

Daugiausiai pastraipų sudarė šias kitataučių vaizdinio subkategorijas: **„Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu“** – 74, **„Nusikalstama užsieniečių veikla“** – 65, **„Lietuvių verslo reikalai su užsieniečiais, užsieniečių verslas Lietuvoje“** – 61, **„Išsilavinimas kitose šalyse (ne Lietuvoje)“** – 57, **„Gamtiniai kitataučių turtai (landšaftas, augmenija, gyvūnija, orai)“** ir **„Istorinės kitataučių vertybės“** – po 55, **„Vestuvių tradicijų, papročių, prietarų kitoniškumas“** – 54. Kitose subkategorijose pastraipų būta mažiau nei 50.

Daugiausiai žodžių straipsniuose apie kitataučius buvo skirta apibūdinti šias subkategorijas: „Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu“ – 2658, „Išsilavinimas kitose šalyse (ne Lietuvoje)“ – 2531, „Vestuvių tradicijų, papročių, prietarų kitoniškumas“ – 2209, „Gamtiniai kitataučių turtai (landšaftas, augmenija, gyvūnija, orai)“ – 2193, „Lietuvių verslo reikalai su užsieniečiais, užsieniečių verslas Lietuvoje“ – 2187, „Istorinės kitataučių vertybės“ – 2088. Kitose subkategorijose žodžių priskaičiuota mažiau nei 2000.

4. 6. Kitataučių vaizdinio kategorijos ir dažniai

3 LENTELE

Kategorijų ir subkategorijų dažniai

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	DAŽNIS (N=82)	DAŽNIŲ SUMA
Žinios apie kitataučių gyvenamąsias vietas (nuo valstybės iki namų erdvės)	Gamtiniai kitataučių turtai (landšaftas, augmenija, gyvūnija, orai)	14	77
	Ekonominiai kitų šalių rodikliai (įvairių prekių kainos)	14	
	Kitataučių virtuvė	12	
	Užsienio keliai ir vairuotojai	9	
	Istorinės kitataučių vertybės	7	
	Užsienio įstatymai	5	
	Užsienio kalba	4	
	Kitataučių religija	4	
	Užsienio miestų architektūra	3	
	Nakvynė užsienyje	2	
	Bendrabučiai užsienyje	1	
	Kitų tautų atstovų kūno kalba	1	
	Kitataučių karinės pajėgos	1	
Žmogiškieji faktoriai	Kitataučių charakterio bruožai	21	42
	Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu	11	
	Kitataučių išorė	10	
Kitataučių socialiniai ryšiai	Vyro ir moters santykiai kitų tautų atstovų akimis	8	25
	Vestuvių kitoniškumas	6	
	Kitataučiai šeimoje	5	
	Lietuvių verslo reikalai su užsieniečiais, užsieniečių verslas Lietuvoje	5	
	Užsieniečiai kaip tėviai	1	
Užsienio šalių pranašumai prieš Lietuvą	Kitataučių medicinos pasiekimai ir privalumai	6	12
	Kitataučių turtai	6	
Kitų tautų atstovų ugdymas	Išsilavinimas kitose šalyse (ne Lietuvoje)	10	11
	Auklės užsienyje	1	

Alkoholis, prostitucija, seksualinės mažumos – kitataučių akimis	Kitataučių požiūris į alkoholį	9	11
	Kitataučių požiūris į prostituciją ir seksualinės mažumas	2	
Neigiamo požiūrio į užsieniečius apraiškos	Neigiamos nuostatos tam tikros tautos atstovų atžvilgiu	5	10
	Užsieniečių nusikaltimai	5	
Laisvalaikis	Sportas svetur	3	10
	Kitų šalių atstovų teatras, kinas	3	
	Kitataučių amatai	1	
	Kitataučių šventės	1	
	Kitataučių šokiai	1	
	Žvejyba užsienyje	1	
Nekategorizuotos kategorijos	Kitataučių požiūris į tvarką	3	10
	Kitataučių sveikata	3	
	Turgus kitose šalyse (ne Lietuvoje)	4	
Visuomeninė kitataučių veikla	Kitataučių bendruomenės Lietuvoje	3	5
	Užsieniečių labdaringa veikla	2	

Remiantis teorinėmis ir praktinėmis žiniomis, 40 subkategorijų buvo suskirstyta į 10 kategorijų, tiesa, į vieną kategoriją – „Nekategorizuotos kategorijos“, buvo suskirstytos subkategorijos „Kitataučių požiūris į tvarką“, „Kitataučių sveikata“, „Turgus kitose šalyse“, nes jos pagal savo prasmę nepateko į kitas kategorijas.

Daugiausiai prasminių vienetų sudarė šias kategorijas *„Žinios apie kitataučių gyvenamąsias vietas (nuo valstybės iki namų erdvės)“* (77), *„Žmogiškieji faktoriai“* (42) ir *„Kitataučių socialiniai ryšiai“* (25).

Mažiau dažnos buvo šios kategorijos: „Užsienio šalių pranašumai prieš Lietuvą“ (12), „Kitų tautų atstovų ugdytas“ (11), „Alkoholis, prostitucija, seksualinės mažumos – kitataučių akimis“ (11), „Neigiamo požiūrio į užsieniečius apraiškos“ (10), „Laisvalaikis“ (10), „Visuomeninė kitataučių veikla“ (5).

FAKTINĖS IŠVADOS

1. 2004 ir 2005 metų sausio mėnesiais dienraščiuose „Klaipėda“ ir „Šiaulių kraštas“ aptikti 82 straipsniai apie kitataučius, tai vidutiniškai – po 41 per mėnesį, po vieną ar net kelis per dieną. Tai reiškia, kad *tiriamuoju laikotarpiu kitataučių tema žiniasklaidoje (regioniniuose laikraščiuose) yra nuolatinė.*

2. *Susidomėjimas kitataučiais po Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą žiniasklaidoje iš tiesų išaugo:* 2004 metų sausį aptikti 38, 2005 sausį – 44 straipsniai apie kitataučius. „Šiaulių krašte“ *straipsnių apie kitataučius daugiau nei trečdaliu daugiau nei „Klaipėdoje“* (49 prieš 33).

3. Kitos *straipsnių apie kitataučius charakteristikos* yra tokios:

- Kitataučių temoms aprašyti dažniausiai naudojami vidutinio dydžio (nuo 0,5 puslapio iki 1 puslapio) straipsniai.

- *Didžioji dauguma straipsnių apie kitataučius yra iliustruota nuotraukomis.* Dažniausiai straipsniai šia tema yra iliustruojami 1 nuotrauka (32 atvejai).

- Verta pažymėti, kad *ir „Šiaulių krašto“, ir „Klaipėdos“ dienraščių 1-ajame puslapyje buvo išspausdinti 22 straipsniai apie kitataučius, tai sudaro daugiau nei ketvirtadalį visų aptiktų straipsnių. Toks įspūdingas rezultatas įmanomas todėl, kad didžioji dauguma minėtų 22 straipsnių buvo pirmuose dienraščių priedų puslapiuose.*

- *Apytiksliai po lygiai straipsniai abiejuose dienraščiuose buvo spausdinami ir prieduose, ir pagrindiniuose laikraščiuose.*

- *Daugumos straipsnių autorės – moterys, jų – tris kartus daugiau nei autorių-vyrų.*

4. *Daugiausiai „Klaipėdos“ ir „Šiaulių krašto“ straipsnių antraščių ir paantraščių atspindėjo „Trumpalaikę pažintį su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu“ bei „Gamtinis kitataučių turtas (landšaftą, augmeniją, gyvūniją, orus)“.*

5. *Daugiausiai nuotraukų priedašų buvo kalbama apie „Gamtinis kitataučių turtas (landšaftą, augmeniją, gyvūniją, orus)“ ir „Vestuvių tradicijų, papročių, prietarų kitoniškumą.“*

6. *Daugiausiai pastraipų* sudarė šias kitataučių vaizdinio subkategorijas: „Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu“, „Nusikalstama užsieniečių veikla“, „Lietuvių verslo reikalai su užsieniečiais, užsieniečių verslas Lietuvoje“, „Išsilavinimas kitose šalyse (ne Lietuvoje)“, „Gamtiniai kitataučių turtai (landšaftas, augmenija, gyvūnija, orai)“, „Istorinės kitataučių vertybės“, „Vestuvių tradicijų, papročių, prietarų kitoniškumas“.

7. *Daugiausiai žodžių* straipsniuose apie kitataučius buvo skirta apibūdinti šias subkategorijas: „Trumpalaikė pažintis su kitataučiais oficialių ir neoficialių susitikimų metu“, „Išsilavinimas kitose šalyse (ne Lietuvoje)“, „Vestuvių tradicijų, papročių, prietarų kitoniškumas“, „Gamtiniai kitataučių turtai (landšaftas, augmenija, gyvūnija, orai)“, „Lietuvių verslo reikalai su užsieniečiais, užsieniečių verslas Lietuvoje“, „Istorinės kitataučių vertybės“.

8. *Daugiausiai prasminių vienetų* sudarė šias kategorijas „Žinios apie kitataučių gyvenamąsias vietas (nuo valstybės iki namų erdvės)“ (77), „Žmogiškieji faktoriai“ (42) ir „Kitataučių socialiniai ryšiai“ (25).

APIBENDRINIMAS

1. *Kitataučių vaizdinys visuomenės narių sąmonėje yra socialiai sukonstruotas. Nuo to, koks yra kitataučių vaizdinys, nemaža dalimi priklauso valstybės politikos kitataučių atžvilgiu vykdymo būdas.*

2. *Žiniasklaida (laikraščiai), neturi absoliučios įtakos socialinių vaizdinių formavimui, tačiau ji vaidina gana svarbų vaidmenį keičiant, įtvirtinant ir „paskleidžiant“ savotiškus (ne visuomet atitinkančius tikrovę) stereotipinius kitataučių vaizdinius.*

3. *Žiniasklaidoje gausu stereotipų apie kitataučius, nemažai kalbama apie su jais susijusias problemas (netoleranciją, ksenofobijos apraiškas), tačiau džiugina tai, kad apie kitataučius vis dėlto daug kalbama – originalių straipsnių apie juos galima rasti laikraščiuose beveik kasdien. Vietinė visuomenė nuo jų neatsiriboja.*

4. *Remiantis išskirtomis kitataučių vaizdinio laikraščiuose kategorijomis kitataučiai „Klaipėdoje“ ir „Šiaulių krašte“ daugiausiai pristatomi, kalbant apie jų gyvenamąsias vietas (nuo valstybės iki namų erdvės), žmogiškuosius faktorius (tokius kaip charakterio bruožai, išorė), jų socialinius ryšius – vyro ir moters santykius, santykius šeimoje, vestuvių ypatybes.*

5. *Aptiktos ir neigiamo požiūrio į užsieniečius apraiškos, džiugu, kad jų kategorija yra keletą kartų mažesnė nei susidomėjimą kitataučiais liudijančios aukščiau išvardintos kategorijos.*

6. *Taigi nustatytas kitataučių vaizdinio Lietuvos žiniasklaidoje (laikraščiuose) daugiamačiškumas, nes, apibendrinant gautas kitataučių vaizdinio Lietuvos žiniasklaidoje struktūros dimensijas, galima teigti, kad, jei užsienietis yra įdomus, kaip iš kitos gyvenamosios erdvės atvykęs, kitaip atrodantis ir kitokį charakterį turintis žmogus, palaikantis kitokius nei įprasta socialinius ryšius, tuo pačiu metu jis yra ir nusikalstantis, turintis kitokių neigiamų bruožų objektas.*

LITERATŪRA

1. Anglickienė L. *Kitataučių įvaizdis lietuvių folklore*. Vilnius: Versus aureus, 2006.
2. *Antrasis ir trečiasis periodinis pranešimas pagal tarptautinę konvenciją dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo (Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 3 d. nutarimu Nr. 538)*. Prieiga per internetą: <http://www.hrmi.lt>.
3. *Antrasis pranešimas apie Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje pagal Konvencijos 25 straipsnio 1 dalį (PASKELBTAS Europos Taryboje 2006 m. lapkritį)* // Prieiga per internetą: www.tmid.lt.
4. Auštrevičius P. *Tautinis identitetas ir vieningos Europos raida // Europos idėja Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2002.
5. Beinoravičius D., Vainiutė M. *Tautinių mažumų teisės // Tautinių mažumų teisės*. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2005.
6. Bielinis L. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: prieštaranga komunikacinė simbiozė*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
7. Daugėla M. *Socialinės fizinės negalios vaizdinys Lietuvos žiniasklaidoje (laikraščiuose): magistro darbas*. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2003.
8. Degutis M. *Socialinių tyrimų metodologija: paskaitų konspektai*. Kaunas: Naujasis lankas, 1999.
9. Dobryninas A. *Virtuali nusikaltimų tikrovė*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
10. Gučas A. *Mokinių gabumai ir jų vystymas*. Kaunas: Valst. ped. lit. l-kla, 1959.
11. Hofstede G. *Culture Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Newbury Park, CA, 2001.
12. Kasatkina N., Leončikas T. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
13. *Kraštas ir žmonės: Lietuvos geografiniai ir etnografiniai aprašymai (XIV-XIXa.)*. Parengė Jurginis J. ir Šidlauskas A. Vilnius: Mokslas, 1983.
14. Kregždė S. *Tautinis lietuvių charakteris*. Vilnius: Lietuvos etinės kultūros d-ja "Ethos", 1994.
15. Leončikas T. *Tolerancija visuomenėje: tyrimų duomenys // Tautinių mažumų teisės*. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2005.

16. Lewis R. D. *Kultūrų sandūra*. Vilnius: Alma littera, 2002.
17. *Lietuva Europos Sąjungoje: pirmieji metai*. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2005.
18. Lietuvis M. *Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius*. Vilnius: Vaga, 1966.
19. *Lietuvos istorija*. Red. Šapoka A. Vilnius: Mokslas, 1989.
20. Lileikiene A., Šaparnis G., Tamošiūnas T. *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2004.
21. Mardosa J. *Tautiniai santykiai Lietuvos respublikos kaimuose ir miesteliuose 1920-1940 metais // Etninė kultūra ir tapatumo išraiška: konferencijų medžiaga*. Vilnius: Lietuvis istorijos institutas, 1999.
22. Neimantas R. *Lietuva tarp Rytų ir Vakarų: ar mums reikalinga kultūrų sintezė?* Kaunas: Mažoji poligrafija, 2006.
23. Nugaraitė A. *Valdžia ir žiniasklaida: dialogas*. Vilnius: Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas, 1999.
24. Pruskus V. *Multikultūrinė komunikacija ir vadyba*. Vilnius: Vilniaus teisės ir verslo kolegija, 2004.
25. Radvanas J. *Radviliada*. Vilnius: Vaga, 1997.
26. Šaparnis G. *Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas, diagnozuojant mokyklos vadybą nestandartizuotu atviro tipo klausimynu: daktaro disertacijos santrauka: socialiniai mokslai, edukologija (07S)*. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2000.
27. Steponavičius G. *Žiniasklaidos vaidmuo šiuolaikiniame gyvenime // Žiniasklaida ir asmenybės raida: nepilnamečių apsauga ir žmogaus orumas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2000.
28. *Tautinės mažumos Lietuvos respublikoje (statistika, informacija, dokumentai)*. Sudarė S. Vaitiekus. Vilnius: Valst. nac. tyrimų centras, 1992.
29. Страусс А., Корбин Дж. (2001). Основы качественного исследования перевод из Strauss A., Corbin J. (1990). Basics of qualitative research grounded theory. Procedures and techniques.